

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך
السلطة القطرية للقياس والتقييم في التربية
THE NATIONAL AUTHORITY FOR MEASUREMENT
& EVALUATION IN EDUCATION

משרד החינוך
Ministry of Education
وزارة التربية والتعليم

הערכה בית ספרית חיצונית | 'תמונת מצב'

נתוני הישגים לימודיים בשפת אם לכיתה ד'

דוח ארצי לשנת הלימודים תשפ"ב

סיוון תשפ"ב | יוני 2022

תוכן עניינים

4.....	הקדמה
5.....	רקע – מבנה הדוח והנתונים המוצגים בו
8.....	פרק 1: נתוני המבחן בשפת אם עברית לכיתות ד'
9.....	1.1. נתוני השתתפות במבחן בשפת אם עברית, תשפ"ב
11.....	1.2. סיכום ההישגים בשפת אם עברית בתשפ"ב
11.....	1.2.1. ממוצע הציון הכולל
14.....	1.2.2. פיזור הציונים
15.....	1.2.3. תלמידים עם צרכים מיוחדים
17.....	1.3. פירוט ההישגים בהבנת הנקרא בשפת אם עברית, תשפ"ב
17.....	1.3.1. תיאור רמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית
18.....	1.3.2. התפלגות ההישגים לפי רמות הביצוע
21.....	1.4. עמדות תלמידי בית הספר כלפי לימודי תחום הדעת עברית
23.....	פרק 2: נתוני המבחן בשפת אם ערבית לכיתות ד'
24.....	2.1. נתוני השתתפות במבחן בשפת אם ערבית, תשפ"ב
25.....	2.2. סיכום ההישגים בשפת אם ערבית בתשפ"ב
25.....	2.2.1. ממוצע הציון הכולל
28.....	2.2.2. פיזור הציונים
29.....	2.2.3. תלמידים עם צרכים מיוחדים
30.....	2.3. פירוט ההישגים בהבנת הנקרא
30.....	2.3.1. תיאור רמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית
31.....	2.3.2. התפלגות ההישגים לפי רמות הביצוע
34.....	2.4. עמדות תלמידי בית הספר כלפי לימודי תחום הדעת ערבית
36.....	נספחים
37.....	נספח 1: רמות ביצוע
37.....	הרחבה על הליך הצבת התקנים
38.....	תיאור בשפה הערבית של רמות הביצוע בשפת אם ערבית
39.....	נספח 2: פירוט נתוני הערכה חיצונית בשפת אם עברית, תשפ"ב
39.....	אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית
40.....	ממוצע הציון הכולל וציוני האחוזונים
40.....	ממוצע הציון הכולל בפילוחים עיקריים בבתי ספר לפי סוג הפיקוח
41.....	התפלגות התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית בפילוחים עיקריים ובבתי ספר לפי סוג הפיקוח
42.....	שיעורי הסכמה עם המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם
43.....	נספח 3: פירוט נתוני הערכה חיצונית בשפת אם ערבית, תשפ"ב
43.....	אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית
44.....	ממוצע הציון הכולל וציוני האחוזונים
44.....	ממוצע הציון הכולל בפילוחים עיקריים בבתי ספר לפי מגזר בית ספרי
45.....	התפלגות התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בפילוחים עיקריים ובבתי ספר לפי מגזר
46.....	שיעורי הסכמה עם המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם

רשימת תרשימים

- תרשים 1: מספר התלמידים שהשתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם עברית ושיעורם מתוך סך התלמידים בבתי הספר 10
- תרשים 2: ממוצע הציון הכולל בעברית של כלל התלמידים דוברי העברית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר וסוג הפיקוח הבית ספרי..... 12
- תרשים 3: ממוצע הציון הכולל בעברית לפי קבוצות תלמידים עם צרכים מיוחדים 15
- תרשים 4: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית – כלל התלמידים 18
- תרשים 5: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית בחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר וסוג הפיקוח הבית ספרי..... 19
- תרשים 6: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים 21
- תרשים 7: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים מסכמים לפי רמת הביצוע בהבנת הנקרא..... 22
- תרשים 8: מספר התלמידים שהשתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם עברית ושיעורם מתוך סך התלמידים בבתי הספר 24
- תרשים 9: ממוצע הציון הכולל בעברית של כלל התלמידים דוברי העברית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר ומגזר הבית ספרי 26
- תרשים 10: ממוצע הציון הכולל בעברית של תלמידים משולבים 29
- תרשים 11: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית – כלל התלמידים 31
- תרשים 12: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר ומגזר בית ספרי 32
- תרשים 13: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים 34
- תרשים 14: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים לפי רמת הביצוע בהבנת הנקרא..... 35

רשימת לוחות

- לוח 1: פיזור הציונים בעברית לפי ציוני האחוזונים בכלל דוברי העברית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר, סוג הפיקוח הבית ספרי 14
- לוח 2: פיזור הציונים בעברית לפי ציוני האחוזונים בקרב תלמידים עם צרכים מיוחדים 15
- לוח 3: פירוט המיומנויות בהבנת הנקרא בעברית בחלוקה לרמות ביצוע..... 17
- לוח 3: פיזור הציונים בעברית לפי ציוני האחוזונים בכלל דוברי העברית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר, מגזר הבית ספרי וכן בקרב תלמידים משולבים 28
- לוח 5: פיזור הציונים בעברית לפי ציוני האחוזונים בכלל דוברי העברית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר, מגזר הבית ספרי וכן בקרב תלמידים משולבים 29
- לוח 6: פירוט המיומנויות בהבנת הנקרא בעברית בחלוקה לרמות ביצוע..... 30

רשימת לוחות בנספח

- לוח נ-1: שיעור התשובות הנכונות במבחן ההישגים בשפת אם עברית..... 39
- לוח נ-2: פירוט נתונים בסולם רב-שנתי עבור דוברי עברית..... 40
- לוח נ-3: מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן בסולם רב-שנתי – דוברי עברית בחלוקה לסוג הפיקוח הבית ספרי..... 40
- לוח נ-4: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בעברית..... 41
- לוח נ-5: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בעברית – בחלוקה לפי סוג הפיקוח הבית ספרי..... 41
- לוח נ-6: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים ובהיגדים..... 42
- לוח נ-7: שיעור התשובות הנכונות במבחן ההישגים בשפת אם ערבית..... 43
- לוח נ-8: פירוט נתונים בסולם רב-שנתי עבור דוברי ערבית..... 44
- לוח נ-9: מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן בסולם רב-שנתי – דוברי ערבית בחלוקה למגזר בית ספרי.... 44
- לוח נ-10: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בערבית..... 45
- לוח נ-11: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בערבית – בחלוקה לפי מגזר בית ספרי..... 45
- לוח נ-12: עמדות כלפי לימודי שפת אם ערבית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים ובהיגדים..... 46

הקדמה

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) מתכבדת להגיש דוח ארצי ובו ממצאי ההערכה החיצונית בשפות אם לכיתות ד' שהתקיימה בשנת הלימודים תשפ"ב. הערכה זו נגזרת ממודל ההערכה 'תמונת מצב', המבוסס על שילוב של הערכה פנימית בית ספרית במגוון תחומי דעת ומיומנויות, הערכה חיצונית של הישגים לימודיים, אקלים חינוכי וסביבה פדגוגית, ומדדי הקשר בית ספרי. המודל גובש כדי לבסס אחריות משותפת של כל הגורמים במערכת החינוך לשימוש מיטבי ומקצועי בכלי הערכה ובמידע המופק מהם כדי לקדם את ההוראה ואת הלמידה בבתי הספר. בשל השלכות מגפת הקורונה חשוב יותר מתמיד למפות את תמונת המצב ברמה הארצית וברמה הבית ספרית באופן מקיף ומעמיק. הנתונים בדוח זה מסייעים באיתור פערים לימודיים ואחרים בקרב התלמידים, ובכלל זה פערים בין המצב הקיים לבין המצב הרצוי על פי תוכניות הלימודים, וכן פערים בין אוכלוסיות תלמידים.

ההערכה החיצונית בשפת אם עברית ובשפת אם ערבית בכיתה ד' נועדה להעריך באופן סטנדרטי ואחיד את רמת השליטה בתחומי דעת אלו בקרב התלמידים. הערכה זו מבוססת על תוכניות הלימודים, תוכנית "קול קורא" ומסמך "אבני דרך – מטרות, יעדים וכלים לשנת הלימודים תשפ"ב".¹ אוריינות שפה היא הבסיס לרכישת מיומנויות בתחומי דעת אחרים ולכן חשוב להעריכה לאורך השנים, ובפרט בשלב החינוך היסודי. לצד הערכת הידע והמיומנויות השפתיות מוערכות גם עמדות התלמידים כלפי השפה ולימודי השפה. הבחירה בכיתות ד' התקבלה לאחר התייעצות עם מומחים לרכישת שפה ומובילי תחום הדעת במשרד החינוך. ההנחה העומדת בבסיסה היא כי בשלב זה של הלמידה, התשתית השפתית של הבנה והבעה טובה במידה המאפשרת לעמוד על איכותה, אך נותר עוד די זמן לטפל במוקדי קושי המאותרים ולצמצם פערים באמצעות התערבות פדגוגית. ההערכה החיצונית בשפת אם עברית ובשפת אם ערבית נערכה בבתי ספר במהלך חודש דצמבר 2021.

חשוב לזכור כי המידע בדוח זה נוגע לשכבת גיל אחת, לתחום דעת אחד, ולכמה ממיומנויות השפה העיקריות המוגדרות בתוכניות הלימודים, אך לא לכולן (למשל, אין הוא כולל מיומנויות הבעה בכתב, ובעל פה).

אנו מקווים כי המידע העולה ממודל ההערכה 'תמונת המצב' יתרום משמעותית לתהליכי קבלת החלטות, לעיצוב מדיניות חינוכית ולקידום מערכת החינוך.

¹ משרד החינוך, התרבות והספורט, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים. (התשס"ג). תוכנית לימודים, חינוך לשוני, עברית – שפה, ספרות ותרבות לבית הספר היסודי הממלכתי והממלכתי-דתי. ירושלים: משרד החינוך, התרבות והספורט.

<https://meyda.education.gov.il/files/Curriculum/hebrew-1-6.pdf>

משרד החינוך, התרבות והספורט, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תוכניות לימודים. (התשס"ג). תוכנית הלימודים (חינוך לשוני ערבי לבית הספר היסודי). ירושלים: משרד החינוך, התרבות והספורט.

https://meyda.education.gov.il/files/Tochniyot_Limudim/Arabic/ChinuchLeshoni.pdf

משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית. (2019) קול קורא, תוכנית לקידום שטף הקריאה בבית הספר היסודי. https://meyda.education.gov.il/files/Mazkirut_Pedagogit/HebrewPrimary/program/reading-fluency.pdf

משרד החינוך. (תשפ"ב). אבני דרך, מטרות, יעדים, כלים.

<https://mosdot.education.gov.il/content/milestones>

רקע – מבנה הדוח והנתונים המוצגים בו

/// מבנה הדוח

דוח זה כולל מידע על ההישגים הלימודיים בשפות אם עברית וערבית של תלמידי כיתות ד' ועל עמדותיהם כלפי לימודי השפה, הן בקרב כלל התלמידים שהשתתפו בכל מבחן, והן בקרב קבוצות אוכלוסייה הנגזרות מפילוח לפי קריטריונים כגון: רקע חברתי-כלכלי אישי,² מגדר, פיקוח בית ספרי (ממלכתי לעומת ממלכתי-דתי, בבתי-ספר דוברי עברית) או חלוקה למגזר (ערבי, דרוזי ובדואי בדרום,³ בבתי ספר דוברי ערבית) – דבר המאפשר ללמוד על פערים ביניהם.

הממצאים מוצגים בשני פרקים עיקריים: הראשון מוקדש לנתוני המבחן בשפת אם עברית, והשני מוקדש לנתוני המבחן בשפת אם ערבית. בתחילת כל פרק מוצגים שיעורי ההשתתפות של התלמידים. החלק הפותח כל פרק עוסק בהישגים בשפת אם, ובהם ממוצע ההישגים הארצי בסולם רב-שנתי, התפלגות הציון הכולל בשפה ופיזור הישגי התלמידים. בחלק המרכזי של כל פרק מוצגים, לראשונה במבחן ארצי בשפת אם, שיעורי התלמידים בכל רמת ביצוע בהבנת הנקרא, ובכלל זה תיאור של הידע והמיומנויות המגדירים כל רמת ביצוע כזו. כמו כן מוצגים נתונים על עמדות התלמידים כלפי לימודי שפת אם – תחושת המסוגלות שלהם, אהבה שהם חשים כלפי לימודי השפה והעניין שהם מגלים בהם, וכן החשיבות שהם מייחסים ללימודי השפה – והקשר שבין עמדות אלו לבין הישגים לימודיים בשפת אם.

את הדיווח על הישגי התלמידים ועמדותיהם משלים דיווח על ההישגים ברמת בתי הספר. דיווח זה מוצג בתיבות ייעודיות. כך, לדוגמה, מוצגים שיעור בתי הספר שבהם ניכר פער גדול בין הישגי תלמידים על רקע חברתי-כלכלי או מגדרי, וכן שיעור בתי הספר שבהם יש שיעור גדול של תלמידים שרמת הביצוע שלהם בהבנת הנקרא היא הנמוכה ביותר או הגבוהה ביותר.

/// הנתונים המוצגים בדוח

דיווח על נתוני השתתפות: נתוני ההשתתפות מאפשרים להעריך עד כמה הנתונים המוצגים מייצגים נאמנה את הידע והמיומנויות בשפת אם של התלמידים בשכבת ד' ובכל אחת מקבוצות האוכלוסייה. ככל ששיעורי התלמידים המשתתפים בהערכה מכל קבוצה גבוהים יותר, ההערכה מהימנה יותר. עם זאת, בכמה מקרים שיעורי ההשתתפות היו נמוכים יחסית, וזאת לנוכח הקושי לקיים שגרת לימודים סדירה בתקופת הקורונה ובעקבות מזג אוויר חריג ששרר במועד ההערכה החיצונית בשפת אם עברית.

² לצורכי ניתוח ודיווח הנתונים נקבעו שלוש קבוצות של רקע חברתי-כלכלי: נמוך, בינוני וגבוה. לכל אחד מתלמידי בתי הספר בארץ חושב מדד טיפוח אישי המשקף את הרקע החברתי כלכלי שלו. מדד הטיפוח "שטראוס" הוא המדד הנהוג במערכת החינוך בישראל למן שנת 2007, ומשוקללים בו המאפיינים האלה: השכלת אם ואב, הכנסה, פריפריאליות, ועלייה מארצות מצוקה. נקבעה התפלגות לעשירונים של ערכי המדד האישי של כלל התלמידים בבתי הספר בארץ וכל תלמיד סווג לאחד העשירונים. בהתאם לכך, כל תלמיד סווג לאחת משלוש קבוצות המייצגות רמה של רקע חברתי-כלכלי אישי: תלמידים מרקע נמוך – עשירונים 8-10; תלמידים מרקע בינוני – עשירונים 4-7; תלמידים מרקע גבוה – עשירונים 1-3.

³ בלוחות ובתרשימים המציגים פילוחים של נתונים לפי מגזרים, לצד בתי ספר מהמגזר הערבי ומהמגזר הדרוזי מוצגים נתוני בתי ספר מהמגזר הבדואי בדרום. נתוני בתי הספר במגזר הבדואי בצפון נכללים בנתונים המציגים את כלל דוברי הערבית.

דיווח על הישגי תלמידים: נתוני ההישגים נוגעים לתלמידים שהשיבו על שאלה אחת לפחות משאלות המבחן. בהערכה החיצונית השתתפו גם תלמידים עם צרכים מיוחדים הלומדים בכיתות רגילות, ובכלל זה תלמידים משולבים (זכאי סל שילוב אישי ומוסדי) ותלמידים עולים חדשים הנמצאים בארץ בין שנה לשלוש שנים.⁴ נתוני ההישגים לאורך הדוח מחושבים ללא נתוני התלמידים עם צרכים מיוחדים. הישגיהם של תלמידים עם צרכים מיוחדים מדווחים בנפרד מהישגיהם של שאר התלמידים.

הציון הכולל בשפת אם בסולם רב-שנתי: הציון הכולל מדווח בסולם רב-שנתי שבעתידי יאפשר להשוות בין ציוני ההערכה החיצונית בכל שנה ושנה, וזאת בכל שפת אם בנפרד. בשנת הלימודים הנוכחית (תשפ"ב) – שנת הבסיס למחקר – נקבע שהממוצע הארצי הוא 300 נקודות וסטיית התקן הארצית היא 50 נקודות. כיוון שזו השנה הראשונה שבה מועבר מבחן בשפות אם בכיתות ד', רק למן השנה הבאה (תשפ"ג) יהיה אפשר לבחון את מגמות השינוי בהישגים. השוואת הישגים לאורך שנים תתבצע רק לאחר כיוול סטטיסטי המאפשר להמיר את הציונים בכל שנה לסולם המדידה הרב-שנתי תוך התחשבות בהבדלים ברמות הקושי של המבחנים שנערכים לאורך השנים.

הציון הכולל במבחן חושב באמצעות מודל סטטיסטי מתקדם הנשען על תיאוריית התגובה לפריט (IRT, Item Response Theory), שבבסיסה מצוי הקשר בין רמת היכולת של נבחן לבין ההסתברות שצילוח להשיב נכונה על פריט במבחן.

אי אפשר להשוות בין ההישגים בשפת אם עברית לבין ההישגים המקבילים בשפת אם ערבית, שכן לכל מגזר שפה יש מבחן משלו, המבוסס על תוכנית לימודים משלו והגדרה משלו של הרמה המצופה מהתלמיד בשלב לימוד זה.

פיזור הציונים: בדוח זה המדד לפיזור הציונים הוא טווח הציונים של 80% מהתלמידים שהשתתפו בהערכה החיצונית שציוניהם נמצאים בין אחוזון 10 לאחוזון 90. אחוזון 10 הוא הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מתחתיו, ואחוזון 90 הוא הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מעליו.⁵

רמות ביצוע בהבנת הנקרא: כל רמת ביצוע משקפת רמת שליטה של התלמידים בהבנת הנקרא בשפת אם, בעזרתה אפשר לתת פשר לציונים המתקבלים במבחן. קביעת רמות הביצוע נעשית באמצעות הליך של "הצבת תקנים" (Standard Setting), שבמסגרתו נקבעות נקודות חתך המבחינות בין רמות ביצוע בתחום. נקודות החתך, כמו גם התיאורים המילוליים של רמות הביצוע הנלווים אליהן, מבוססות על תוכניות הלימודים. כך מוגדר טווח ציונים המשקף כל רמת ביצוע, ובעזרתו אפשר לשייך כל תלמיד לאחת מהרמות. הליך זה בוצע עבור שפת אם עברית ועבור שפת אם ערבית בנפרד, שכן לכל אחת מהן תוכנית לימודים משלה ומבחן משלה. להרחבה על הליך הצבת התקנים ראו נספח 1.

⁴ תלמידים עולים חדשים בשנתם הראשונה בארץ פטורים מהשתתפות במבחן.

⁵ נבחר כי אחוזון מתייחס לערך הקטן ביותר שאחוז מסוים מקבוצת ערכים נמוכה ממנו. אחוזון 10 של הציונים מהווה את הציון ש-10% מכלל ציוני התלמידים מצויים מתחתיו, ועל כן הוא מתייחס לערך שמתחתיו מצויים 10% הציונים הנמוכים ביותר. לעומת זאת, אחוזון 90 של הציונים מהווה את הציון ש-90% מכלל ציוני התלמידים מצויים מתחתיו, כלומר 10% מן הציונים מעליו, ועל כן הוא מתייחס לערך שמעליו מצויים 10% הציונים הגבוהים ביותר.

סולמות ציוני ההישגים בכל שפה חולקו לארבע רמות ביצוע. רמות הביצוע הן היררכיות, כך שתלמיד טיפוסי שסווג לרמת ביצוע כלשהי צפוי להתמודד בהצלחה עם שאלות המבחן שסווגו כמתאימות לרמה זו, וכן עם שאלות המתאימות לרמות ביצוע נמוכות יותר, אך לא עם שאלות שסווגו כמתאימות לרמות ביצוע גבוהות יותר. בשפת אם עברית רמות הביצוע שהוגדרו הן: (1) רמה 'נמוכה'; (2) רמה 'בינונית-נמוכה'; (3) רמה 'בינונית-גבוהה' ו-(4) רמה 'גבוהה'. בשפת אם עברית רמות הביצוע שהוגדרו הן: (1) רמה 'נמוכה מאוד'; (2) רמה 'נמוכה'; (3) רמה 'בינונית' ו-(4) רמה 'גבוהה'.

רמות הביצוע בשפת אם עברית נבדלות מאלו בשפת אם ערבית ואינן בנות השוואה להן, שכן, כאמור, הן נקבעו על בסיס תוכניות לימודים שונות זו מזו ונמדדות על סמך מבחנים שונים זה מזה מבחינת אופן המדידה, הרכב פריטי המבחן ותוכנם. כיוון שלכל רמת ביצוע בשפה האחת הגדרה ותיאור איכותי שונה מזה של כל רמת ביצוע בשפה האחרת, הרי שגם רמות ביצוע בעלות אותו השם, כמו למשל רמות ביצוע המוגדרות 'גבוהה' בשפת אם עברית ובשפת אם ערבית, אינן משקפות בהכרח את אותה רמת שליטה בפעולות ובמיומנויות.

עמדות תלמידים כלפי לימודי השפה: לתלמידים הוצגו היגדים המתארים כמה היבטים של אותו נושא, והם התבקשו לציין באיזו מידה הם מסכימים או לא מסכימים עם הנאמר בהיגד על סולם בעל חמש דרגות הנע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את אחד משני הערכים הגבוהים ביותר בסולם ("מסכים מאוד" או "מסכים") כמסכימים עם ההיגד. תגובות התלמידים להיגדים הנוגעים לכל אחד מהנושאים קובצו לכדי מדד מסכם. נתוני המדדים המסכמים מבטאים את ממוצע שיעורי המסכימים עם הנאמר בהיגדים המרכיבים אותם. שני המדדים המסכמים הם: (1) החשיבות המיוחסת ללימודי תחום הדעת, ו-(2) תחושת המסוגלות, האהבה והעניין בתחום הדעת.

**נתוני הישגים לימודיים
בשפת-אם עברית
לכיתה ד'**

1.1. נתוני השתתפות במבחן בשפת אם עברית, תשפ"ב

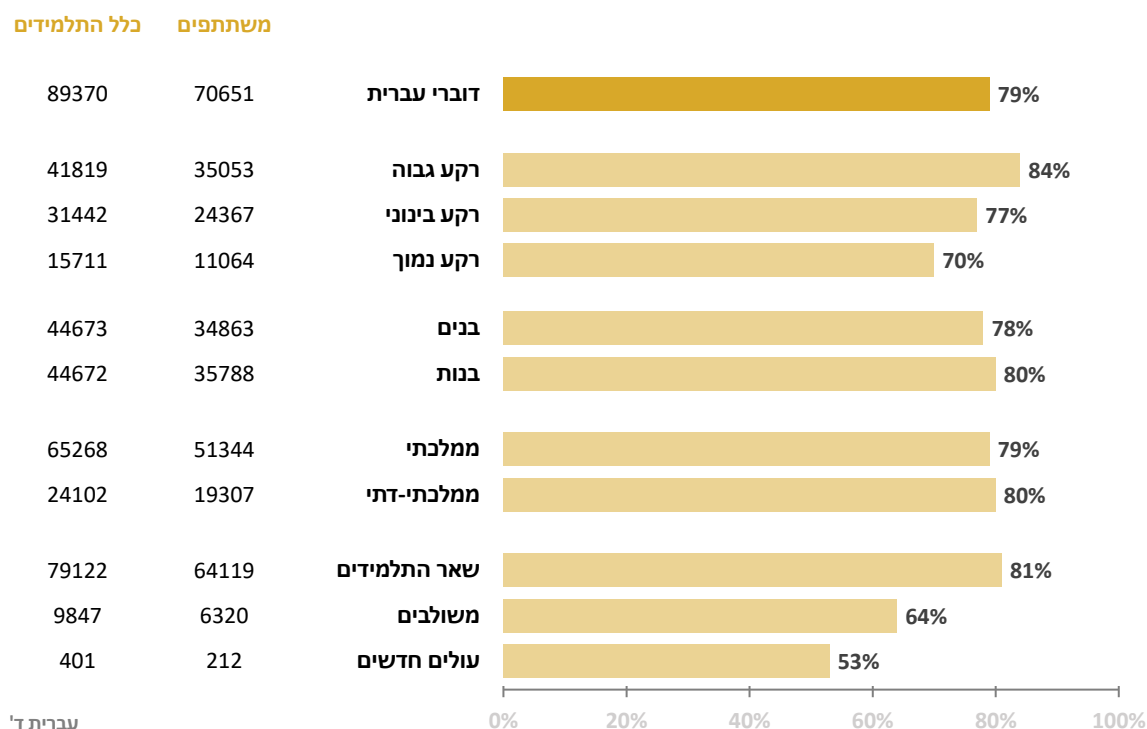
בהערכה החיצונית בשפת אם עברית בתשפ"ב השתתפו 70,651 תלמידי כיתות ד' הלומדים ב-1,416 בתי ספר בפיקוח הממלכתי והממלכתי-דתי.⁶

שיעור התלמידים שהשתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם עברית לכיתות ד' בכלל בתי הספר עמד על 79%. בהשוואה לשיעורי ההשתתפות במבחנים ארציים ובמחקרים בין-לאומיים מדובר בשיעור נמוך יחסית, והדבר עשוי לנבוע מכך שהמבחן נערך בתקופה שבה תלמידים רבים נמצאו בבידוד בשל מגפת הקורונה וכן מכך שביום המבחן שרר מזג אוויר סוער.

ככלל, לא נמצאו הבדלים משמעותיים בשיעורי ההשתתפות לא בין בתי ספר בפיקוח הממלכתי ובין בתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי וגם לא בין בנים ובנות. עם זאת, נמצא כי שיעורי ההשתתפות נמוכים יותר ככל שהרקע החברתי-כלכלי של התלמידים נמוך יותר (84% בקרב תלמידים מרקע גבוה, 77% בקרב תלמידים מרקע בינוני ו-70% בקרב תלמידים מרקע נמוך). כמו כן נרשמו שיעורי השתתפות נמוכים משמעותית בקרב תלמידים משולבים (64%) ובקרב עולים חדשים (53%) לעומת שאר התלמידים – תלמידים שאינם משולבים או עולים חדשים (81%).

⁶ נתוני התלמידים בבתי ספר בפיקוח החרדי שהשתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם בתשפ"ב אינם מתפרסמים בדוח זה, שכן הם מתבססים על מדגם חלקי ולא מייצג של אוכלוסייה זו (נוכח השתתפות חלקית בלבד של בתי הספר). בבתי ספר אלו הועברו טקסטים ייעודיים שהתכנים שלהם מותאמים לאורח חייהם של התלמידים החרדיים. בתשפ"ב השתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם עברית לכיתות ד' תלמידים מ-336 בתי ספר בפיקוח חרדי, מהם 205 בתי ספר המשתייכים לרשת "בני יוסף", 77 בתי ספר שאינם משתייכים לרשתות (כולם במעמד מוכר שאינו רשמי) ו-53 בתי ספר בזרם הממלכתי-חרדי.

תרשים 1: מספר התלמידים שהשתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם עברית ושיעורם מתוך סך התלמידים בבתי הספר

הערות:

- נתוני ההשתתפות המוצגים בתרשים זה כוללים את כל התלמידים שהשתתפו, ובכלל זה גם תלמידים עם צרכים מיוחדים, קרי תלמידים עולים חדשים ותלמידים משולבים. בהמשך הדוח נתוני ההישגים מחושבים ללא התלמידים עם צרכים מיוחדים, והישגיהם של תלמידים אלו מוצגים בנפרד.
- למספר קטן של תלמידים לא נמצאו נתוני רקע חברתי-כלכלי. נתוניהם של תלמידים אלו אינם כלולים בתרשים זה.
- שיעורי ההשתתפות של כלל התלמידים ושל העולים החדשים מבוססים על דיווחי בתי הספר ועל נתונים בפועל. שיעורי ההשתתפות של קבוצות הרקע החברתי-כלכלי, המגדר והתלמידים המשולבים מבוססים על הנתונים במערכות משרד החינוך.

1.2. סיכום ההישגים בשפת אם עברית בתשפ"ב

הערכה חיצונית ארצית מספקת תמונת מצב על כלל התלמידים. במסגרתה חשוב לבחון גם את הישגיהם של פלחי אוכלוסייה הנבדלים זה מזה במאפייני הרקע שלהם, ובפרט מאפייני רקע שמחקרים מצביעים על קשר עקבי והדוק בינם לבין פערים בהישגים לימודיים – מאפיינים כמו רקע חברתי-כלכלי, מגדר והפיקוח הבית ספרי. למערכת החינוך תפקיד חשוב באיתור פערים שכאלה, בניטורם ובנקיטת פעולות לצמצומם כדי להעניק הזדמנויות שוות לכל התלמידים.

אחוז התשובות הנכונות במבחן בשפת אם עברית

מהו אחוז ההצלחה במבחן ההישגים בשפת אם עברית שמאפיין את הנבחנים?⁷
ממוצע אחוז התשובות הנכונות עמד על 71% מכלל שאלות מבחן ההישגים בשפת אם עברית.
למידע על שיעור התשובות הנכונות בפילוחי אוכלוסייה ראו לוח נ-1 בנספח 2.

1.2.1. ממוצע הציון הכולל

בשנת הבסיס תשפ"ב נקבע שהממוצע הארצי של הציון הכולל בשפת אם עברית בסולם הרב-שנתי הוא 300 נקודות וסטיית התקן הארצית היא 50 נקודות. יודגש כי אי אפשר להשוות בין ההישגים בשפת אם עברית לבין ההישגים המקבילים בשפת אם ערבית, שכן לכל מגזר שפה יש מבחן משלו, המבוסס על תכנית לימודים משלו והגדרה משלו של היכולות שהתלמיד אמור להפגין בשלב לימוד זה.

בחינה של ממוצעי הציון הכולל בקרב פלחי אוכלוסייה מלמדת שככל שהרקע החברתי-כלכלי של התלמידים גבוה יותר, כך ממוצע הישגיהם גבוה יותר. ממוצע ההישגים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה עמד על 310 נקודות, הממוצע של תלמידים מרקע בינוני עמד על 297 נקודות, וזה של תלמידים מרקע נמוך עמד על 278 נקודות. יש פער מצטבר של 32 נקודות (כשני שלישים מסטיית התקן) בין הממוצע של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה לבין זה של חבריהם מרקע נמוך.

ממוצע ההישגים של הבנות עמד על 305 נקודות, וזה של הבנים על 294 נקודות, כך שהפער הבין-מגדרי הוא 11 נקודות (כחמישית סטיית תקן) לטובת הבנות.

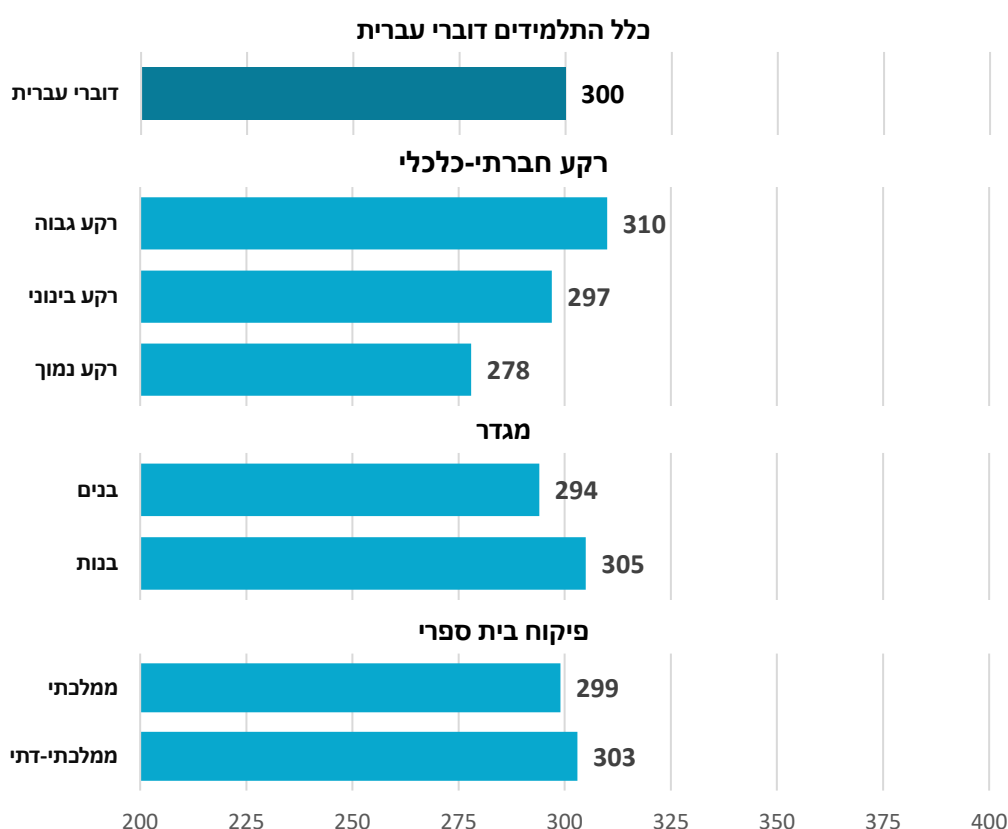
הממוצע של תלמידים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי (299 נקודות) דומה לזה של תלמידים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי (303 נקודות).

לא נמצאו הבדלים משמעותיים בין בתי ספר בפיקוח הממלכתי ואלו שבפיקוח הממלכתי-דתי בכל הנוגע לפערי ההישגים שבין תלמידים על רקע חברתי-כלכלי, והדבר נכון גם בנוגע לפערי הישגים על רקע מגדרי (ראו לוח נ-3 בנספח 2). משמעות הדבר היא שהן הפערים בין תלמידים מקבוצות רקע חברתי-כלכלי והן

⁷ שיעור התשובות הנכונות תלוי בדרגת הקושי של נוסח המבחן שהועבר, המושפע למשל ממורכבות הטקסט וסוגי השאלות. לפיכך, הציון שישמש לאורך הדוח הוא ציון בסולם רב-שנתי שיאפשר כיול והשוואות רב-שנתיות בשנים הבאות, ואינו תלוי בדרגת הקושי של נוסח כזה או אחר.

הפערים שבין בנים ובין בנות בבתי ספר בפיקוח הממלכתי דומים בגודלם לפערים המקבילים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי. זאת ועוד, בהשוואה בין ממוצע הציונים של פלח אוכלוסייה בבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי לבין הממוצע של אותו פלח אוכלוסייה בבתי ספר בפיקוח הממלכתי – למשל השוואה בין ממוצעי הציונים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה בשני סוגי הפיקוח או השוואה בין ממוצעי הציונים של בנות בשני סוגי הפיקוח – נמצא פער קטן ועקבי של כ-5 עד פחות מ-10 נקודות, וזאת בכל פלחי האוכלוסייה (ראו לוח נ-3 בנספח 2).

תרשים 2: ממוצע הציון הכולל בעברית של כלל התלמידים דוברי העברית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר וסוג הפיקוח הבית ספרי

אי אפשר להשוות ישירות בין ההישגים בשפת אם עברית בהערכה חיצונית לתלמידי כיתות ד' בתשפ"ב לבין ההישגים בשפת אם עברית במבחנים אחרים לתלמידים בבתי ספר יסודיים.⁸ משמעות הדבר היא שפער נתון בין קבוצות תלמידים בהערכה חיצונית בעברית תשפ"ב איננו שקול לפער זהה בין אותן קבוצות תלמידים במבחן אחר בעברית. עם זאת, עדיין אפשר להעריך את הדמיון או השוני בגודלי הפערים שבין ממוצעי ההישגים של פלחי אוכלוסייה, על רקע חברתי-כלכלי או על רקע מגדרי, ככל שהם מבוטאים במונחים של סטיית תקן. גישה זו מספקת הערכה בלבד על הבדלים בגודלי הפערים על בסיס פיזור ההישגים בכל מבחן. הפערים שנמצאו בהערכה הנוכחית – בין קבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות (כשני שלישים סטיית תקן בין תלמידים מרקע גבוה ואלו מרקע נמוך) ובין בנים ובנות (כחמישית סטיית תקן) – הם בסדרי גודל דומים לאלו שנמצאו במבחנים קודמים בשפת אם עברית בשכבות גיל דומות. ייתכן שהקורונה ותהליכים נוספים שהתרחשו במערכת החינוך השפיעו באופן דומה על הקבוצות השונות, ולכן הפערים נותרו דומים.

התבוננות על הנתונים מנקודת מבט בית ספרית

עד כה בחנו את נתוני התלמידים במבט ארצי ולפי פלחי אוכלוסייה. כאשר בוחנים את דפוסי הפערים בכל אחד מבתי הספר, מתקבלת תמונה מעניינת: בכמחצית מבתי הספר⁹ (49%) נרשם פער גדול של לפחות חצי סטיית תקן (כלומר 25 נקודות ויותר) בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה לבין תלמידים מרקע נמוך, לטובת תלמידים מרקע גבוה. לעומת זאת, ב-4% מבתי הספר ממוצע הציונים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך היה גבוה בלפחות חצי סטיית תקן מזה של תלמידים מרקע גבוה. בכשישית מבתי הספר¹⁰ (18%) נרשם פער בין-מגדרי גדול של לפחות חצי סטיית תקן לטובת הבנות, ורק ב-3% מבתי הספר נרשם פער בין-מגדרי גדול לטובת הבנים.

⁸ אי אפשר להשוות ישירות בין הישגים במחקרי הערכה שונים זה מזה, כמו לדוגמה בין הערכה חיצונית ב-'תמונת מצב' ובין מבחני המיצ"ב לכיתה ה' והמבחן הבין-לאומי PIRLS להערכת אוריינות קריאה בעברית בכיתות ד', גם אם הם מוצגים באותו סולם. זאת מכיוון שהמבחנים נבדלים זה מזה בדרגות הכיתה של התלמידים, הם מתבססים על מסגרות מושגיות ומטרות הערכה שונות זו מזו, יתכנו הבדלים ביניהם בדרגות הקושי ובמאפיינים הפסיכומטריים של פריטי המבחן, הם נערכו בתקופות שונות לאורך השנים וכן בנקודות זמן שונות לאורך שנת הלימודים. כמו כן, זה אך טבעי לצפות לתנודתיות בהישגים ובפערי הישגים לאורך שנים שלא ניתן לשייכה ישירות לתופעה (כמו מגפת הקורונה) או תהליך ספציפי (רפורמה לדוגמה) שכן ישנם גורמים מתערבים רבים מידי שיכולים לתרום לשינוי זה.

⁹ הנתון מתייחס לבתי ספר שיש בהם גם תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה וגם תלמידים מרקע נמוך, מעבר לסף שנקבע לחישוב ממוצע ציון בית ספרי, והם מהווים כ-60% מכלל בתי הספר דוברי העברית שהשתתפו במחקר.

¹⁰ הנתון מתייחס לבתי ספר שיש בהם בנים ובנות, מעבר לסף שנקבע לחישוב ממוצע ציון בית ספרי, והם מהווים כ-86% מכלל בתי הספר דוברי העברית שהשתתפו במחקר.

1.2.2. פיזור הציונים

על פיזור הציונים של התלמידים בשפת אם עברית אפשר ללמוד באמצעות בחינה של הציונים באחוזונים השונים. כאמור, מדד פיזור ההישגים המקובל מבוסס על הפער שבין הציון המייצג את האחוזון ה-90 (הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מעליו) ובין הציון המייצג את האחוזון ה-10 (הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מתחתיו). מן הנתונים עולה כי פיזור הציונים בעברית בתשפ"ב עומד על 119 נקודות, כלומר טווח הציונים של 80% מן התלמידים שקול ליותר משתי סטיות תקן. פיזור זה נחשב גדול מאוד, והוא מלמד על פערים גדולים בין התלמידים. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ממצאים ממחקרי הערכה אחרים.

נמצא כי ככל שהרקע החברתי-כלכלי נמוך יותר כך פיזור הציונים גדול יותר. כך למשל פיזור הציונים בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך הוא 131 נקודות לעומת רק 110 נקודות בקרב תלמידים מרקע גבוה. לא נמצאו הבדלים של ממש בפיזור הציונים לא בין בנים ובין בנות וגם לא בין תלמידים בבתי ספר הנתונים לסוגי הפיקוח השונים - ממלכתי וממלכתי-דתי.

להרחבה על ציוני התלמידים באחוזונים השונים ועל סטיות התקן ראו לוח נ-2 בנספח 2.

לוח 1: פיזור הציונים בעברית לפי ציוני האחוזונים בכלל דוברי העברית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר וסוג הפיקוח הבית ספרי

פער ציונים	ציון אחוזון 90	ציון אחוזון 10	
כלל דוברי העברית			
119	357	238	סך הכול
רקע חברתי-כלכלי			
110	364	254	גבוה
117	353	236	בינוני
131	339	208	נמוך
מגדר			
119	351	232	בנים
118	362	244	בנות
פיקוח			
119	356	237	ממלכתי
118	360	242	ממלכתי-דתי

1.2.3. תלמידים עם צרכים מיוחדים

הכלת תלמידים עם צרכים מיוחדים במערכת החינוך הרגילה נועדה לתת הזדמנות שווה לכל ילד וילדה ולהביא לשיפור החברה הישראלית בכללותה.¹¹ הנתונים המוצגים להלן מלמדים על ההישגים בקרב קבוצות תלמידים עם צרכים מיוחדים – משולבים (זכאי סל שילוב אישי ומוסדי) ועולים חדשים (בין שנה לשלוש שנים בארץ) – וזאת בהשוואה לממוצע ההישגים של כלל דוברי העברית (לענייננו, ללא תלמידים עולים חדשים וללא משולבים).

ממוצע ההישגים של עולים חדשים¹² עומד על 234 נקודות והוא קטן ב-66 נקודות (סטיית תקן ושליש) מהממוצע של כלל דוברי העברית (שאינם עולים חדשים או משולבים). ממוצע ההישגים של תלמידים משולבים עומד על 244 נקודות והוא קטן ב-56 נקודות (יותר מסטיית תקן שלמה) מהממוצע של כלל דוברי העברית.

תרשים 3: ממוצע הציון הכולל בעברית לפי קבוצות תלמידים עם צרכים מיוחדים

הערה: בכל התרשימים בפרק מלבד תרשים זה נתוני כלל דוברי העברית מחושבים ללא תלמידים עולים חדשים וללא תלמידים משולבים.

בקרב תלמידים עולים חדשים ובקרב תלמידים משולבים נרשמו פיזורי ציונים גדולים במיוחד - יותר מ-150 נקודות (יותר משלוש סטיות תקן).

לוח 2: פיזור הציונים בעברית לפי ציוני האחוזונים בקרב תלמידים עם צרכים מיוחדים

תלמידים עם צרכים מיוחדים	ציון אחוזון 10	ציון אחוזון 90	פער ציונים
עולים	150	308	158
משולבים	164	317	153

¹¹ ראו פירוט במסמך משרד החינוך: הכלה והשתלבות בחינוך היסודי.

https://meyda.education.gov.il/files/PortalShaar/integration_binder_elementary_school.pdf

¹² יצוין כי שיעורם של עולים חדשים המתגוררים בארץ בין שנה לשלוש שנים עומד על פחות מחצי אחוז.

התבוננות על הנתונים מנקודת מבט בית ספרית

כאשר בוחנים את דפוסי הפערים בין תלמידים עם צרכים מיוחדים לשאר התלמידים בכל אחד מבתי הספר, מתקבלת התמונה הבאה:

בכחמישית מבתי הספר¹³ (18%) נרשם פער גדול של בין חצי סטיית תקן לסטיית תקן אחת (כלומר מ-25 עד פחות מ-50 נקודות) בין כלל התלמידים דוברי העברית לבין העולים החדשים. בכמחצית מבתי הספר (52%) הפער בין כלל התלמידים דוברי העברית לבין העולים החדשים גדול יותר ועומד על סטיית תקן אחת לפחות (כלומר 50 נקודות או יותר).

בכרבע מבתי הספר¹⁴ (24%) נרשם פער גדול של בין חצי סטיית תקן לסטיית תקן אחת (כלומר מ-25 עד פחות מ-50 נקודות) בין כלל התלמידים דוברי העברית לבין תלמידים משולבים. ביותר ממחצית מבתי הספר (56%) הפער בין כלל התלמידים דוברי העברית לבין תלמידים משולבים גדול יותר ועומד על סטיית תקן אחת לפחות (כלומר 50 נקודות או יותר).

¹³ הנתון מתייחס לבתי ספר שיש בהם תלמידים עולים חדשים, והם מהווים כ-10% מכלל בתי הספר דוברי העברית שהשתתפו במחקר.

¹⁴ הנתון מתייחס לבתי ספר שיש בהם תלמידים משולבים, והם מהווים כ-91% מכלל בתי הספר דוברי העברית שהשתתפו במחקר.

1.3. פירוט ההישגים בהבנת הנקרא בשפת אם עברית, תשפ"ב

1.3.1. תיאור רמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית

כל רמת ביצוע משקפת רמה אחרת של שליטה של התלמידים בהבנת הנקרא בעברית, וכך נותנת פשר לציונים המתקבלים במבחן. להלן תיאור המיומנויות שיש לתלמידים בכל אחת מארבע רמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית לכיתה ד' והפעולות שהם מצליחים לבצע.

לוח 3: פירוט המיומנויות בהבנת הנקרא בעברית בחלוקה לרמות ביצוע

רמת ביצוע	תיאור הפעולות שהתלמידים מצליחים לבצע
נמוכה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' מצליחים בדרך כלל: א. לאתר מידע גלוי המופיע במקום בולט בטקסט, למשל בתחילת הטקסט או במקום מוגדר בטקסט שיש אליו הפניה. ב. לבצע הסקות פשוטות המתבססות על פרטי מידע גלויים הסמוכים זה לזה בטקסט. ג. לבצע הסקות פשוטות הנובעות מן הטקסט בבירור, למשל הסקות "אוטומטיות" המבוססות על ידע עולם של הילדים. ד. לזהות קשרים לוגיים מפורשים בטקסט בין יחידות לשוניות קטנות המופיעות בתוך משפט או בשני משפטים סמוכים זה לזה. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' עמד על 40%.
בינונית-נמוכה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-נמוכה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמת הביצוע הנמוכה ביותר, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאתר מידע גלוי המופיע ביחידה רחבה בטקסט, למשל במקטע רחב אחד או בכמה מקטעים רצופים בטקסט. ב. להבין קשרים לוגיים שאינם מפורשים בטקסט בין יחידות לשוניות קטנות המופיעות בתוך משפט או בין שני משפטים סמוכים. ג. להבין משמעויות של מילים בהתבסס על הקשר ברור בטקסט. ד. להבין אזכורים המתייחסים למילה בטקסט ולזהות מילה זו. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-נמוכה' עמד על 67%.
בינונית-גבוהה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-גבוהה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאחזר מידע גלוי ולייצג אותו בטבלה פשוטה או בתרשים פשוט, למשל בטבלה או בתרשים בעלי מספר מצומצם של רכיבים הנוגעים לחלק מהטקסט. ב. להסיק מסקנות המשתמעות מן הטקסט. ג. להבין קשרים לוגיים בין פסקאות בטקסט או בין שני משפטים בפסקה שאינם סמוכים זה לזה. ד. להבין משמעויות של מילים ושל צירופים בהקשר טקסטואלי מורכב. ה. להבין את המשתמע מאמצעים ספרותיים ולשוניים בטקסט, כגון שפה פיגורטיבית ומטפורות פשוטות. ו. להבין אזכורים המתייחסים לרעיון שלם בטקסט ולזהות רעיון זה. ז. להבין את מגוון הרעיונות המובעים בטקסט, את מטרת הטקסט ואת עמדת הכותב. ח. לגבש עמדה אישית המבוססת על הכתוב בטקסט ולנמקה. ט. ליישם את הנלמד בטקסט בהקשרים קרובים אחרים. י. למזג מידע משני מקומות בטקסט או משני טקסטים קצרים כדי לזהות קשרים בין רעיונות. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית-גבוהה' עמד על 76%.
גבוהה	התלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאחזר מידע ולייצג אותו בטבלה מורכבת או בתרשים מורכב, למשל בטבלה או בתרשים מרובי רכיבים ומרובי ממדים. ב. לחלק פרטי מידע לקטגוריות ולהכליל או להשוות בין רעיונות כדי לפרש את הטקסט. ג. לספק פרשנויות מורכבות באשר לתוכן הטקסט ולבססן על הטקסט באופן מלא. ד. לזהות אמצעים ספרותיים ורטוריים המשמשים להצגת רעיונות ועמדות ולהעריכם. ה. למזג רעיונות מורכבים או שאינם מוכרים לקורא המופיעים לאורך הטקסט או בכמה טקסטים. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' עמד על 89%.

1.3.2. התפלגות ההישגים לפי רמות הביצוע

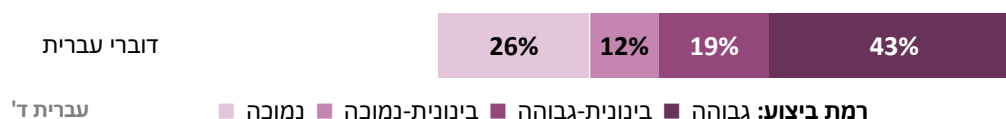
התפלגות התלמידים על פני רמות הביצוע בהבנת הנקרא מלמדת מהו שיעור התלמידים המסוגלים, או שאינם מסוגלים, לבצע פעולות מסוימות בהבנת הנקרא מקרב כלל התלמידים ובפילוחים העיקריים.

מהתפלגות התלמידים לפי רמות הביצוע שלהם בהבנת הנקרא בעברית לכיתות ד' עולה כי כרבע מהתלמידים (26%) הם ברמת הביצוע המוגדרת 'נמוכה', והם הצליחו, על פי רוב, לאתר מידע גלוי המופיע במקום בולט בטקסט, להסיק מסקנות פשוטות ולזהות קשרים לוגיים מפורשים בטקסט בין יחידות לשוניות קטנות.

כמעט שליש מהתלמידים (31%) סווגו לאחת משתי רמות הביצוע הבינוניות בהבנת הנקרא בעברית, מהם כשמינית (12%) ברמה המוגדרת 'בינונית-נמוכה' וכחמישית (19%) ברמה המוגדרת 'בינונית-גבוהה'. תלמידים אלו מסוגלים לבצע את הפעולות שמבצעים התלמידים ברמה ה-'נמוכה' ובנוסף עוד פעולות מגוונות, בהתאם לרמה שבה הם נמצאים, אך אינם מסוגלים לבצע, על פי רוב, פעולות שמאפיינות תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה'.

יותר משתי חמישיות מן התלמידים (43%) מצויים ברמת הביצוע המוגדרת 'גבוהה'. תלמידים אלו מצליחים לבצע כראוי את כל הפעולות שתוכנית הלימודים מצפה מהם לבצעם, ובכלל זה אחזור מידע וייצוגו בטבלה מורכבת או בתרשים מורכב, מתן פרשנויות מורכבות באשר לתוכן הטקסט, זיהוי והערכה של אמצעים רטוריים וספרותיים המשמשים להצגת רעיונות, ומיזוג של רעיונות מורכבים או לא מוכרים.

תרשים 4: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית – כלל התלמידים

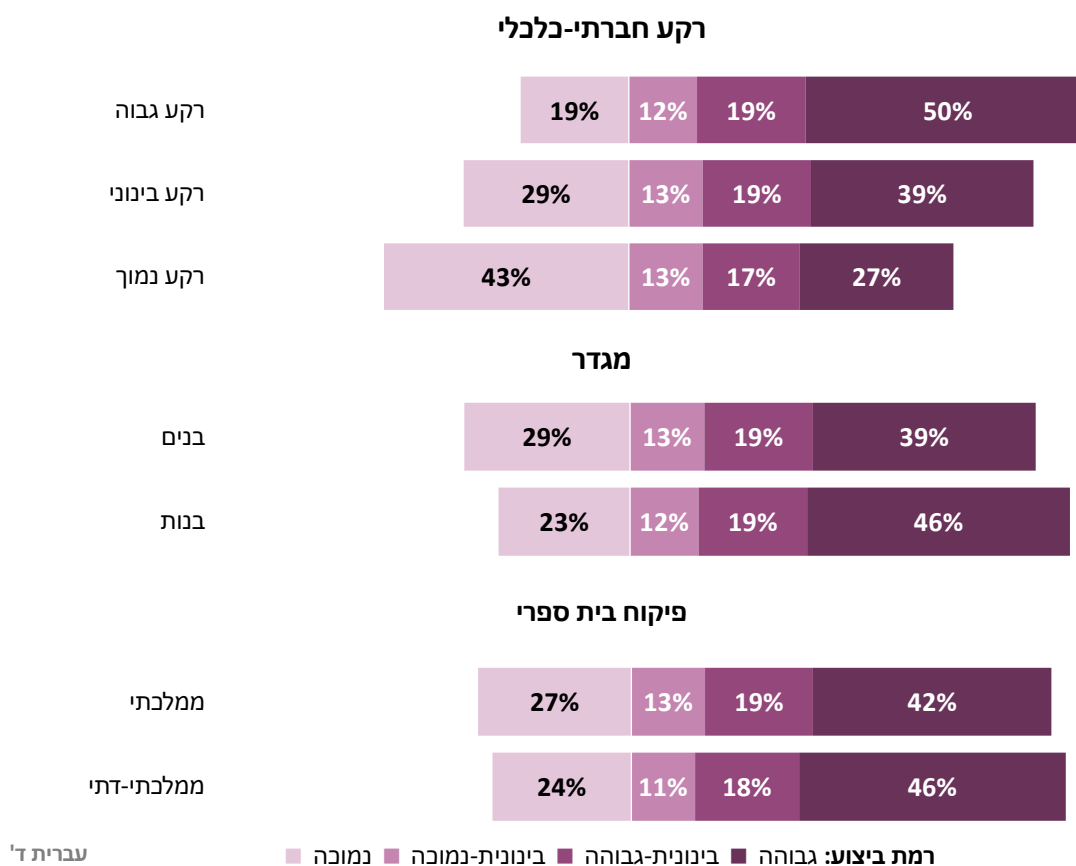

השוואת שיעורי התלמידים בכל אחת מרמות הביצוע בהבנת הנקרא בקרב תלמידים בכל קבוצת רקע חברתי-כלכלי מעידה על פערים משמעותיים בין תלמידים על רקע חברתי-כלכלי. ככל שהרקע החברתי-כלכלי גבוה יותר כך שיעור התלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' גבוה יותר (27% בקרב תלמידים מרקע נמוך, 39% בקרב תלמידים מרקע בינוני, ו-50% בקרב אלו מרקע גבוה). נוסף על כך, ככל שהרקע החברתי-כלכלי גבוה יותר כך שיעור התלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' נמוך יותר (43% בקרב תלמידים מרקע נמוך, 29% בקרב תלמידים מרקע בינוני, ו-19% בקרב אלו מרקע גבוה).

הפער המגדרי בהבנת הנקרא מתבטא בעיקר בכך שבקרב בנים נרשם שיעור גבוה יותר של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' (29%, לעומת 23% בקרב בנות), ושיעור נמוך יותר ברמת הביצוע ה-'גבוהה' (39%, לעומת 46% בקרב בנות), אף כי מדובר בפערים בין-מגדריים קטנים של מעט יותר מ-5%.

התפלגות התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בבתי ספר בפיקוח הממלכתי איננה שונה משמעותית מההתפלגות המקבילה בבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי. ההבדלים שנמצאו קלים, והם עומדים על פחות מ-5%.

תרשים 5: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית בחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר וסוג הפיקוח הבית ספרי

הערה: הנתונים בתרשים אינם מסתכמים בהכרח ב-100%, שכן הם עוגלו למספרים שלמים.

כאשר בוחנים את התפלגות התלמידים לפי רמות הביצוע בהבנת הנקרא בכל אחת מקבוצות הרקע החברתי-כלכלי, מוצאים שהפערים ביניהן בבתי ספר בפיקוח הממלכתי דומים לאלו שבבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי. גם דפוס הפערים בין התפלגות הבנות ברמות הביצוע ובין התפלגות הבנים ברמות הביצוע בבתי ספר בפיקוח הממלכתי דומה לזה שבבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי (ראו לוחות נ-4 ונ-5 בנספח 2).

התבוננות על הנתונים מנקודת מבט בית ספרית

כאשר בוחנים את שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית בכל אחד מבתי הספר, מתקבלת תמונה מעניינת:

במחצית מבתי הספר (50%) נמצא כי לפחות רבע מן התלמידים הם ברמת הביצוע המוגדרת 'נמוכה', ובשמינית מבתי הספר (12%) שיעור התלמידים ברמת ביצוע זו עומד על לפחות מחצית מן התלמידים. בחמישה מכל שישה בתי ספר (84%) נמצא כי לפחות רבע מן התלמידים הם ברמת הביצוע המוגדרת 'גבוהה', ובכשליש מבתי הספר (31%) שיעור התלמידים ברמת ביצוע זו עומד על לפחות מחצית מן התלמידים.

למעשה שליש מבתי הספר (34%) מתאפיינים בקוטביות ובהטרוגניות גבוהה של יכולות התלמידים בהבנת הנקרא בעברית: לפחות רבע מתלמידיהם הם ברמת הביצוע ה-'נמוכה' ולפחות רבע נוסף הם ברמת הביצוע ה-'גבוהה'. ממצא זה ממחיש את האתגר העומד בפני מורים בכיתות הלימוד ומדגיש את הצורך בהוראה ובהערכה דיפרנציאליות המותאמות לצרכים של תלמידים שונים זה מזה, הן בהקשר זה של רמת הביצוע והמיומנויות בהבנת הנקרא, והן בהקשרים רחבים יותר של סגנונות למידה, תחומי ענין וכדומה.

1.4. עמדות תלמידי בית הספר כלפי לימודי תחום הדעת עברית

לעמדות התלמידים חשיבות רבה, שכן הן הבסיס לחוויית הלמידה. מחקרי הערכה בתחום החינוך בארץ ובעולם מצביעים על קשר חיובי בין עמדות התלמידים כלפי תחום הדעת לבין הישגים לימודיים בו.

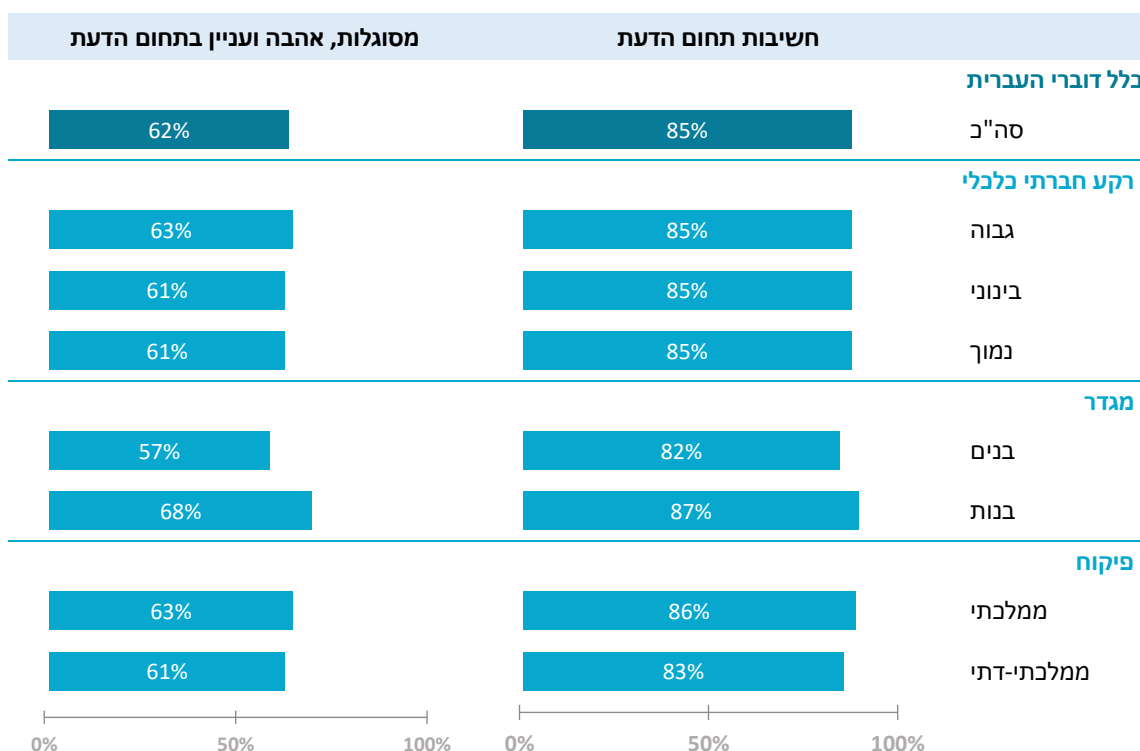
להלן שיעורי ההסכמה עם המדדים המסכמים, המשקפים את ממוצעי שיעורי התלמידים שדיווחו שהם "מסכימים מאוד" או "מסכימים" עם הנאמר בהיגדים המרכיבים אותם.

כשישה מכל שבעה תלמידי כיתות ד' דוברי עברית (85%) מייחסים חשיבות ללימודי העברית, ואילו פחות משני שלישים מתלמידי כיתות ד' (62%) מדווחים על תחושת הצלחה ומסוגלות בעברית וכן מגלים עניין בלימודי העברית ואוהבים אותם.

שיעורי הבנות שדיווחו על עמדות חיוביות כלפי לימודי העברית גבוהים משיעורי הבנים. הפער הבין-מגדרי עומד על כ-10% במדד תחושת מסוגלות, אהבה ועניין בלימודי העברית (68% לעומת 57%, בהתאמה) ועל 5% במדד ייחוס חשיבות ללימודי העברית (87% לעומת 82%, בהתאמה).

בשני המדדים לא נמצאו הבדלים של ממש לא בין תלמידים מקבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות וגם לא בין תלמידים בבתי ספר הנתונים לסוגי הפיקוח השונים – ממלכתי וממלכתי-דתי.

תרשים 6: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים

למרות שבמדדים המסכמים לא נרשמו פערים של ממש, בחינה של שיעורי ההסכמה עם ההיגדים בפילוחים השונים מגלה ממצאים מעניינים. כך נמצא שבקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה תחושות המסוגלות ואהבת הקריאה בעברית גבוהות יותר מתחושות אלו בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך, ואילו העניין בשיעורי העברית וההנאה מהם נמוכים יותר (פערים של כ-5% עד כ-10%, כמוצג בלוח נ-6 בנספח 2).

בדומה לכך, בקרב תלמידים בבתי ספר בפיקוח הממלכתי-דתי אהבת הקריאה בעברית גבוהה מזו שבקרב תלמידי הפיקוח הממלכתי (פער של כ-10%, ואילו העניין בשיעורי העברית וההנאה מהם נמוכים יותר (פערים של כ-5%).

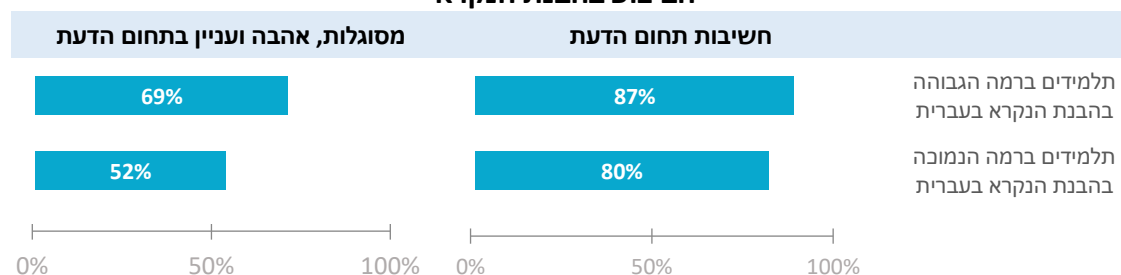
כדי לברר אם יש קשר בין עמדות תלמידים כלפי לימודי שפת אם עברית ובין הישגיהם בשפה העברית, מוצגים להלן שיעורי ההסכמה במדדים המסכמים בקרב תלמידים ברמת הביצוע המוגדרת 'גבוהה' בהבנת הנקרא בעברית, בהשוואה לשיעורים המקבילים בקרב תלמידים ברמת הביצוע המוגדרת 'נמוכה'.

מן התרשים עולה כי בקרב תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' שיעורי המדווחים על תחושת הצלחה ומסוגלות בשפת אם עברית ועל עניין ואהבה בלימודי השפה (69%) גבוהים משיעורים אלו בקרב תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' (52%), ולפיכך הפער ביניהם עומד על 17%), וכי הם מייחסים חשיבות רבה יותר ללימודי העברית (87% לעומת 80%, בהתאמה, והפער הוא 7%). ממצא זה מצביע על קשר בין עמדות לבין הישגים, אך אי אפשר להסיק ממנו על כיוון הקשר ובוודאי לא על סיבתיות.

מגודל הפערים בשיעורי ההסכמה במדדים המסכמים בין תלמידים ברמות ביצוע שונות בהבנת הנקרא בעברית עולה כי הקשר בין תחושת הצלחה, מסוגלות, אהבה ועניין בלימודי העברית לבין הישגים בהבנת הנקרא חזק יותר מהקשר שבין ייחוס חשיבות ללימודי העברית לבין הישגים בהבנת הנקרא. הסבר אפשרי לכך הוא שהמדד הראשון עוסק בלמידה בהווה וכולל תחושות הנשענות על הנעה פנימית ועל מסוגלות הזוכה למשוב על הישגים לימודיים ולחיזוק תדיר מצד המורה, ואילו המדד השני כולל תחושות הנשענות על מוטיבציה חיצונית שחלקה נוגעת למצבים עתידיים.

חשוב לציין כי על פי רוב פערי עמדות אלו כלפי לימודי העברית בין תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' לבין תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' עומדים בעינם בכל פילוח של התלמידים: פילוח על רקע חברתי-כלכלי, פילוח על פי מגדר, ופילוח על פי סוג הפיקוח בבית הספר (ממלכתי או ממלכתי-דתי).

תרשים 7: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים מסכמים לפי רמת הביצוע בהבנת הנקרא

**נתוני הישגים לימודיים
בשפת אם ערבית
לכיתה ד'**

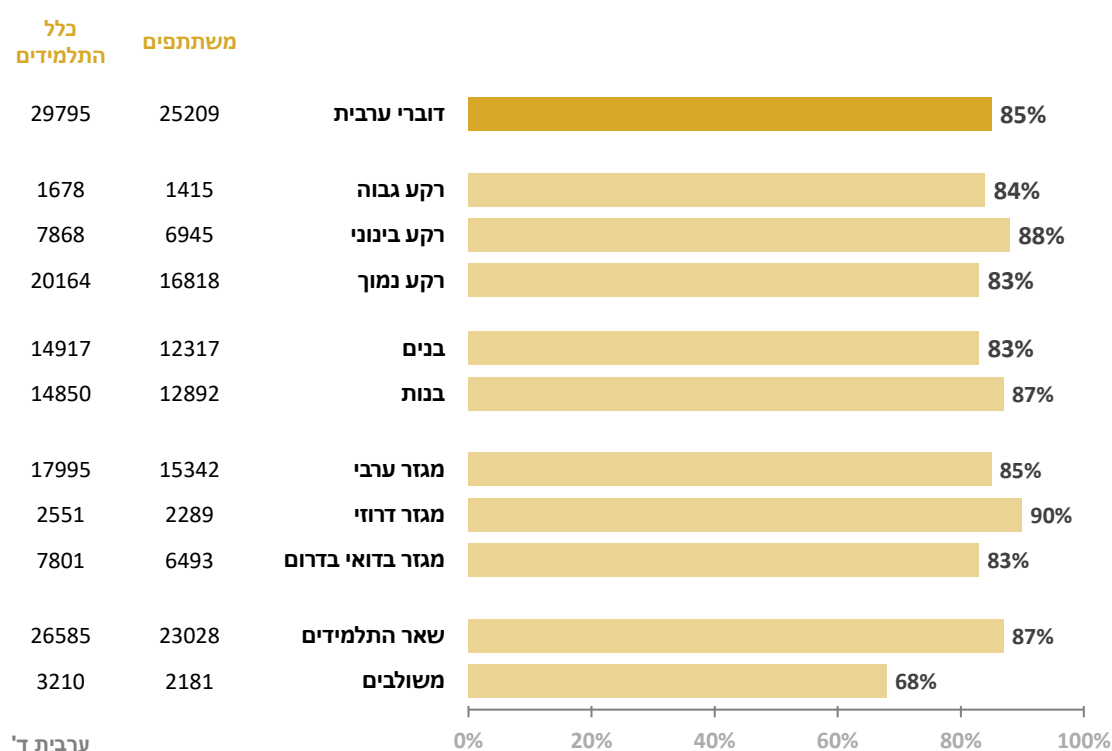

2.1. נתוני השתתפות במבחן בשפת אם ערבית, תשפ"ב

בהערכה החיצונית בשפת אם ערבית בתשפ"ב השתתפו 25,209 תלמידי כיתות ד' הלומדים ב-452 בתי ספר. שיעור התלמידים שהשתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם ערבית לכיתות ד' בכלל בתי הספר עמד על 85%. שיעור זה קרוב מאוד לשיעורי ההשתתפות במבחנים ארציים ובמחקרים בין-לאומיים. מדובר בשיעור השתתפות סביר יחסית, במיוחד בהתחשב בכך שהמבחן נערך בתקופה שבה תלמידים רבים נמצאו בבידוד בשל מגפת הקורונה.

ככלל, לא נמצאו הבדלים משמעותיים בשיעורי ההשתתפות לא בין בנים ובין בנות, וגם לא בין תלמידים מקבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות זו מזו. בבתי ספר במגזר הדרוזי נרשם שיעור השתתפות (90%) גבוה מעט יותר מאלו של המגזר הערבי (85%) והמגזר הבדואי בדרום (83%). כמו כן נרשם שיעור השתתפות נמוך משמעותית בקרב תלמידים משולבים (68%) לעומת שאר התלמידים שאינם משולבים (87%).

תרשים 8: מספר התלמידים שהשתתפו בהערכה החיצונית בשפת אם ערבית ושיעורם מתוך סך התלמידים בבתי הספר

הערות:

- נתוני ההשתתפות המוצגים בתרשים זה כוללים תלמידים משולבים. בהמשך הדוח הישגי תלמידים אלו מוצגים בנפרד.
- למספר קטן של תלמידים לא נמצאו נתוני רקע חברתי-כלכלי. נתוניהם של תלמידים אלו אינם כלולים בתרשים זה.
- שיעורי ההשתתפות של כלל התלמידים מבוססים על דיווחי בתי הספר ועל נתונים בפועל. שיעורי ההשתתפות של קבוצות הרקע החברתי-כלכלי, המגזר והתלמידים המשולבים מבוססים על הנתונים במערכות משרד החינוך.

2.2. סיכום ההישגים בשפת אם ערבית בתשפ"ב

הערכה חיצונית ארצית מספקת תמונת מצב על כלל התלמידים. במסגרתה חשוב לבחון גם את הישגיהם של פלחי אוכלוסייה הנבדלים זה מזה במאפייני הרקע שלהם, ובפרט מאפייני רקע שמחקרים מצביעים על קשר עקבי והדוק בינם לבין פערים בין הישגים לימודיים. למערכת החינוך תפקיד חשוב באיתור פערים שכאלה, בניטורם ובנקיטת פעולות לצמצומם כדי להעניק הזדמנויות שוות לכל התלמידים.

אחוז התשובות הנכונות במבחן בשפת אם ערבית

מהו אחוז ההצלחה במבחן ההישגים בשפת אם ערבית שמאפיין את כלל הנבחנים?¹⁵
ממוצע אחוז התשובות הנכונות עמד על 39% מכלל שאלות מבחן ההישגים בשפת אם ערבית.
למידע על שיעור התשובות הנכונות בפילוחי אוכלוסייה ראו לוח 7-בנספח 3.

2.2.1. ממוצע הציון הכולל

בשנת הבסיס תשפ"ב נקבע שהממוצע הארצי של הציון הכולל בשפת אם ערבית בסולם הרב-שנתי הוא 300 נקודות וסטיית התקן הארצית היא 50 נקודות. יודגש כי אי אפשר להשוות בין ההישגים בשפת אם ערבית לבין ההישגים המקבילים בשפת אם עברית, שכן לכל מגזר שפה יש מבחן משלו, המבוסס על תכנית לימודים משלו והגדרה משלו של היכולות שהתלמיד אמור להפגין בשלב לימוד זה.

בחינה של ממוצעי הציון הכולל בקרב פלחי אוכלוסייה מלמדת על פערים בין קבוצות תלמידים.

ממוצע ההישגים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה עמד על 311 נקודות, הממוצע של תלמידים מרקע בינוני עמד על 315 נקודות, וזה של תלמידים מרקע נמוך עמד על 292 נקודות. פירוש הדבר הוא שיש פערים של כ-20 נקודות ויותר (כשתי חמישיות מסטיית התקן) בין ממוצע ההישגים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך לבין ממוצעי ההישגים של חבריהם מרקע גבוה ומרקע בינוני. ממוצע ההישגים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני איננו שונה במידה ניכרת מזה של חבריהם מרקע גבוה.

ממוצע ההישגים של הבנות עמד על 307 נקודות וזה של הבנים על 293 נקודות, כך שהפער הבין-מגדרי הוא 14 נקודות (כרבע סטיית תקן) לטובת הבנות.

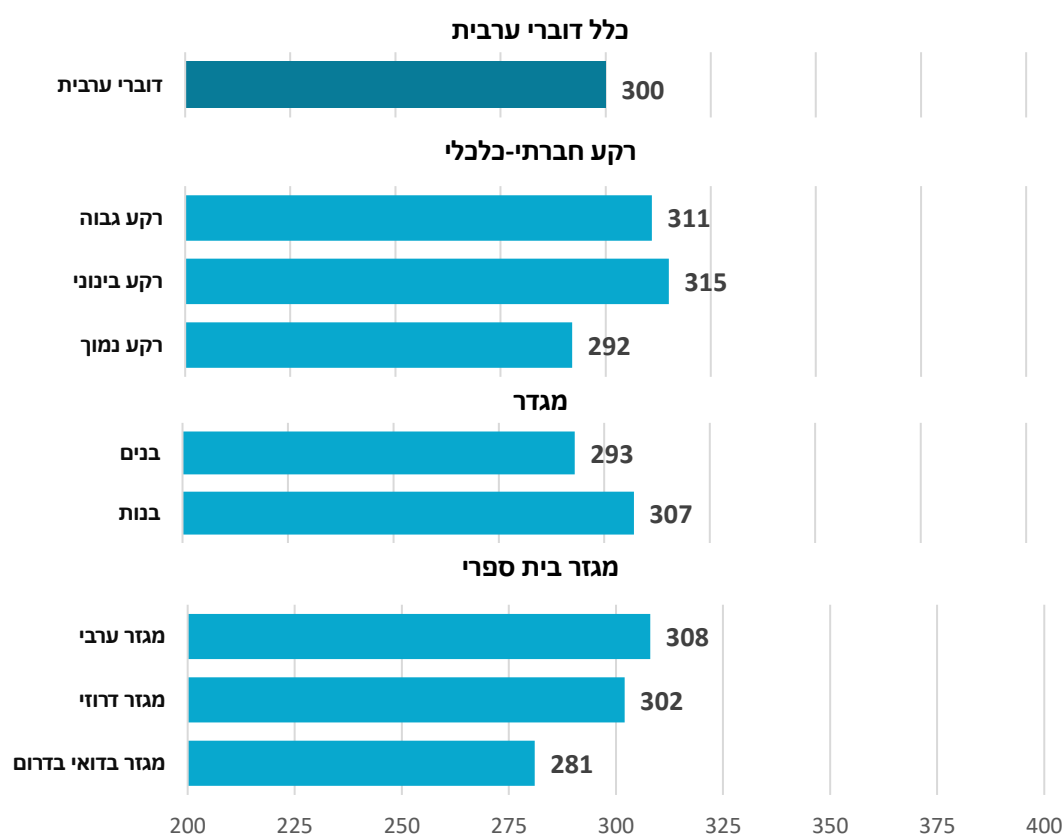
הממוצע של תלמידי המגזר הבדואי בדרום עמד על 281 נקודות, ואילו הממוצעים של תלמידי המגזר הערבי ושל תלמידי המגזר הדרוזי היו גבוהים יותר ועמדו על 308 ו-302 נקודות, בהתאמה. על כן, ממוצע הישגי התלמידים במגזר הבדואי בדרום קטן בכ-20 עד כ-25 נקודות (כמחצית סטיית התקן) מממוצעי ההישגים של

¹⁵ שיעור התשובות הנכונות תלוי בדרגת הקושי של נוסח המבחן שהועבר, המושפע למשל ממורכבות הטקסט וסוגי השאלות. לפיכך, הציון שישמש לאורך הדוח הוא ציון בסולם רב-שנתי שיאפשר כיול והשוואות רב-שנתיות בשנים הבאות, ואינו תלוי בדרגת הקושי של נוסח כזה או אחר.

התלמידים במגזרים הערבי והדרוזי. כמו כן, ממוצע הישגי התלמידים במגזר הערבי דומה לזה של התלמידים במגזר הדרוזי (פער של 6 נקודות בלבד).

פערי ההישגים, הן בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני לבין תלמידים מרקע נמוך והן בין בנות לבין בנים, ניכרים בבתי ספר במגזר הבדואי בדרום יותר משהם ניכרים בבתי ספר במגזר הערבי ובמגזר הדרוזי (ראו לוח נ-9 בנספח 3).

תרשים 9: ממוצע הציון הכולל בערבית של כלל התלמידים דוברי הערבית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגזר ומגזר הבית ספרי

אי אפשר להשוות ישירות בין ההישגים בשפת אם ערבית בהערכה חיצונית לתלמידי כיתות ד' בתשפ"ב לבין ההישגים בשפת אם ערבית במבחנים אחרים לתלמידים בבתי ספר יסודיים.¹⁶ משמעות הדבר היא שפער נתון בין קבוצות תלמידים בהערכה חיצונית בערבית תשפ"ב איננו שקול לפער זהה בין אותן קבוצות תלמידים במבחן אחר בערבית. עם זאת, עדיין אפשר להעריך את הדמיון או השוני בגודלי הפערים שבין ממוצעי ההישגים של פלחי אוכלוסייה, על רקע חברתי-כלכלי על רקע מגדרי או בין מגזרים, ככל שהם מבוססים במונחים של סטיית תקן. גישה זו מספקת הערכה בלבד על הבדלים בגודלי הפערים על בסיס פיזור ההישגים בכל מבחן. הפערים שנמצאו בהערכה הנוכחית – בין קבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות (כשתי חמישיות סטיית תקן בין תלמידים מרקע בינוני ואלו מרקע נמוך), בין בנים ובנות (כרבע סטיית תקן) ובין המגזרים השונים (כחצי סטיית תקן בין המגזר הערבי והבדואי בדרום) – הם בסדרי גודל דומים לאלו שנמצאו במבחנים קודמים בשפת אם ערבית בשכבות גיל דומות. ייתכן שהקורונה ותהליכים נוספים שהתרחשו במערכת החינוך השפיעו באופן דומה על הקבוצות השונות, ולכן הפערים נותרו דומים.

התבוננות על הנתונים מנקודת מבט בית ספרית

עד כה בחנו את נתוני התלמידים במבט ארצי ולפי פלחי אוכלוסייה. כאשר בוחנים את דפוסי הפערים בכל אחד מבתי הספר, מתקבלת תמונה מעניינת:

בכשליש מבתי הספר¹⁷ (34%) נרשם פער גדול של לפחות חצי סטיית תקן (כלומר 25 נקודות ויותר) בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני לבין תלמידים מרקע נמוך, לטובת תלמידים מרקע בינוני. לעומת זאת, ב-3% מבתי הספר ממוצע הציונים של תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך היה גבוה בלפחות חצי סטיית תקן מזה של תלמידים מרקע בינוני.

בכמעט רבע מבתי הספר¹⁸ (22%) נרשם פער בין-מגדרי גדול של לפחות חצי סטיית תקן לטובת הבנות, ורק ב-1% מבתי הספר נרשם פער בין-מגדרי גדול לטובת הבנים.

¹⁶ אי אפשר להשוות ישירות בין הישגים במחקרי הערכה שונים זה מזה, כמו לדוגמה בין הערכה חיצונית ב-'תמונת מצב' ובין מבחני המיצ"ב לכיתה ה' והמבחן הבין-לאומי PIRLS להערכת אוריינות קריאה בערבית בכיתות ד', גם אם הם מוצגים באותו סולם. זאת מכיוון שהמבחנים נבדלים זה מזה בדרגות הכיתה של התלמידים, הם מתבססים על מסגרות מושגיות ומטרות הערכה שונות זו מזו, יתכנו הבדלים ביניהם בדרגות הקושי ובמאפיינים הפסיכומטריים של פריטי המבחן, הם נערכו בתקופות שונות לאורך השנים וכן בנקודות זמן שונות לאורך שנת הלימודים. כמו כן, זה אך טבעי לצפות לתנודתיות בהישגים ובפערי הישגים לאורך שנים שלא ניתן לשייכה ישירות לתופעה (כמו מגפת הקורונה) או תהליך ספציפי (רפורמה לדוגמה) שכן ישנם גורמים מתערבים רבים מידי שיכולים לתרום לשינוי זה.

¹⁷ הנתון מתייחס לבתי ספר שיש בהם גם תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני וגם תלמידים מרקע נמוך, מעבר לסף שנקבע לחישוב ממוצע ציון בית ספרי, והם מהווים כ-96% מכלל בתי הספר דוברי הערבית שהשתתפו במחקר.

¹⁸ הנתון מתייחס לכלל בתי הספר דוברי הערבית.

2.2.2. פיזור הציונים

על פיזור הציונים של התלמידים בשפת אם ערבית אפשר ללמוד באמצעות בחינה של הציונים באחוזונים השונים. כאמור, מדד פיזור ההישגים המקובל מבוסס על הפער שבין הציון המייצג את האחוזון ה-90 (הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מעליו) ובין הציון המייצג את האחוזון ה-10 (הציון ש-10% מציוני התלמידים מצויים מתחתיו). מן הנתונים עולה כי פיזור הציונים בערבית בתשפ"ב עומד על 120 נקודות, כלומר טווח הציונים של 80% מן התלמידים שקול ליותר משתי סטיות תקן. פיזור זה נחשב גדול מאוד, והוא מלמד על פערים גדולים בין התלמידים. ממצא זה עולה בקנה אחד עם ממצאים ממחקרי הערכה אחרים.

פיזור הציונים בקרב בנים (126 נקודות) גדול יותר מאשר זה בקרב בנות (115 נקודות), וכן פיזור הציונים במגזר הבדואי בדרום (126 נקודות) גדול יותר מאשר פיזורי הציונים במגזרים הערבי (113 נקודות) והדרוזי (112 נקודות). לא נמצאו הבדלים ניכרים בפיזור הציונים על רקע חברתי-כלכלי.

להרחבה על ציוני התלמידים באחוזונים השונים ועל סטיות התקן ראו לוח נ-8 בנספח 3.

לוח 4: פיזור הציונים בערבית לפי ציוני האחוזונים בכלל דוברי הערבית ובחלוקה לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר ומגזר הבית ספרי

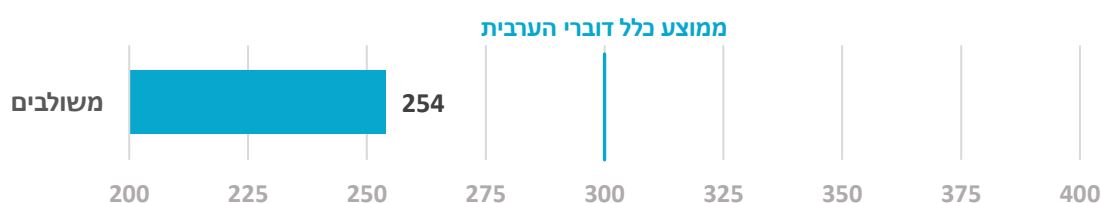
פער הציונים	ציון אחוזון 90	ציון אחוזון 10	
כלל דוברי הערבית			
120	357	237	סך הכול
רקע חברתי-כלכלי			
115	367	252	גבוה
112	369	257	בינוני
120	350	230	נמוך
מגדר			
126	352	226	בנים
115	362	247	בנות
מגזר			
113	363	250	ערבי
112	356	244	דרוזי
126	340	214	בדואי בדרום

2.2.3. תלמידים עם צרכים מיוחדים

הכלת תלמידים עם צרכים מיוחדים במערכת החינוך הרגילה נועדה לצמצם פערים, לתת הזדמנות שווה לכל ילד וילדה ולהביא לשיפור החברה הישראלית בכללותה.¹⁹ הנתונים המוצגים להלן מלמדים על ההישגים בקרב תלמידים משולבים (זכאי סל שילוב אישי ומוסדי) וזאת בהשוואה לממוצע ההישגים של כלל דוברי הערבית (לענייננו, ללא תלמידים משולבים).

ממוצע ההישגים של תלמידים משולבים עומד על 254 נקודות והוא קטן ב-46 נקודות (כמעט סטיית תקן שלמה) מזה של כלל התלמידים דוברי הערבית (שאינם תלמידים משולבים). בקרב תלמידים משולבים נרשם פיזורי ציונים גדול במיוחד – 146 נקודות (כמעט שלוש סטיות תקן).

תרשים 10: ממוצע הציון הכולל בערבית של תלמידים משולבים

הערה: בכל התרשימים בפרק מלבד תרשים זה נתוני כלל דוברי הערבית מחושבים ללא תלמידים משולבים.

לוח 5: פיזור הציונים בערבית לפי ציוני האחוזונים בקרב תלמידים משולבים

פער הציונים	ציון אחוזון 90	ציון אחוזון 10	תלמידים משולבים
146	322	176	משולבים

התבוננות על הנתונים מנקודת מבט בית ספרית

כאשר בוחנים את דפוסי הפערים בין תלמידים משולבים לשאר התלמידים בכל אחד מבתי הספר, מצטיירת התמונה הבאה:

בכשליש מבתי הספר²⁰ (32%) נרשם פער גדול של בין חצי סטיית תקן ועד לסטיית תקן אחת (כלומר מ-25 נקודות עד פחות מ-50 נקודות) בין כלל התלמידים דוברי הערבית לבין התלמידים המשולבים. בכמחצית מבתי הספר (46%) הפער גדול יותר ועומד על סטיית תקן אחת לפחות (כלומר 50 נקודות או יותר).

¹⁹ ראו פירוט נוסף במסמך משרד החינוך: הכלה והשתלבות בחינוך היסודי.

https://meyda.education.gov.il/files/PortalShaar/integration_binder_elementary_school.pdf

²⁰ הנתון מתייחס לבתי ספר שיש בהם תלמידים משולבים, והם מהווים כ-88% מכלל בתי הספר דוברי הערבית שהשתתפו במחקר.

2.3. פירוט ההישגים בהבנת הנקרא

2.3.1. תיאור רמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית

כל רמת ביצוע משקפת רמה אחרת של שליטה של התלמידים בהבנת הנקרא בערבית, וכך נותנת פשר לציונים המתקבלים במבחן. להלן תיאור המיומנויות שיש לתלמידים בכל אחת מארבע רמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית לכיתה ד' והפעולות שהם מצליחים לבצע.²¹

לוח 6: פירוט המיומנויות בהבנת הנקרא בערבית בחלוקה לרמות ביצוע

רמת ביצוע	תיאור הפעולות שהתלמידים מצליחים לבצע
נמוכה מאוד	תלמידים ברמה זו מצליחים בדרך כלל: לאתר מידע גלוי באמצעות הפניה למקום מוגדר בטקסט. ביצועי התלמידים ברמה זו מצביעים על קושי רב בהבנת הנקרא שיכול להעיד על רמה נמוכה מאוד של מיומנויות קריאה בסיסיות. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' עמד על 21%.
נמוכה	התלמידים ברמה ה-'נמוכה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמת הביצוע הנמוכה ביותר, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאתר מידע או רעיון גלוי המופיע במקטע אחד או בכמה מקטעים רצופים בטקסט. ב. לאחזר מידע גלוי מהטקסט ולייצגו בטבלה או בתרשים מלאים בחלקם. ג. להסיק קשרים לוגיים גלויים במשפט או בפסקה בעלי מבנה לשוני פשוט. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה' עמד על 48%.
בינונית	התלמידים ב-'רמה הבינונית' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לזהות את המטרה של מרכיבים בטקסט (איורים, תרשימים, תיבות טקסט וכדומה) מתוך אפשרויות נתונות. ב. להסיק משמעויות של מילים בהתבסס על הקשר ברור בטקסט. ג. להבחין בין דעה לעובדה. ד. להסיק מסקנות מרכזיות המשתמעות מן הטקסט. ה. לזהות קשרים לוגיים לא גלויים במשפט או בפסקה בעלי מבנה לשוני מורכב. ו. לערוך השוואה בין עובדות או בין רעיונות בהתבסס על פרמטרים נתונים להשוואה. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'בינונית' עמד על 67%.
גבוהה	התלמידים ברמה ה-'גבוהה' מצליחים לבצע את הפעולות ברמות הביצוע הנמוכות מרמה זו, ונוסף על כך מצליחים בדרך כלל: א. לאחזר מידע מכמה מקומות בטקסט ולייצג אותו בטבלה או בתרשים. ב. לספק פרשנויות לרעיונות המופיעים הטקסט. ג. ליישם רעיונות המופיעים בטקסט בהקשרים קרובים אחרים. ד. למזג רעיונות המופיעים בטקסט כולו או בכמה טקסטים. ה. לאפיין את הדמויות בסיפור ולהעריך. ו. להעריך את תוכן ומטרת הטקסט או את עמדת המחבר. ז. להעריך את אמינות המידע שבטקסט. ח. לגבש עמדה אישית המבוססת על הכתוב בטקסט ולהביעה. ממוצע אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית של תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' עמד על 81%.

²¹ לתיאור בשפה הערבית של רמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית, ראו נספח 1.

2.3.2. התפלגות ההישגים לפי רמות הביצוע

התפלגות התלמידים על פני רמות הביצוע בהבנת הנקרא מלמדת מהו שיעור התלמידים המסוגלים, או שאינם מסוגלים, לבצע פעולות מסוימות בהבנת הנקרא מקרב כלל התלמידים ובפילוחים העיקריים.

מהתפלגות התלמידים לפי רמות הביצוע שלהם בהבנת הנקרא בערבית לכיתות ד' עולה כי כמחצית מהתלמידים (48%) סווגו על סמך הישגיהם לרמת הביצוע המוגדרת 'נמוכה מאוד'. תלמידים אלו מציגים קושי רב בהבנת הנקרא שיכול להעיד על רמה נמוכה מאוד של מיומנויות קריאה בסיסיות, והם הצליחו על פי רוב לאתר מידע רק כשהוא היה גלוי והשאלה הפנתה אותם למיקום מוגדר בטקסט.

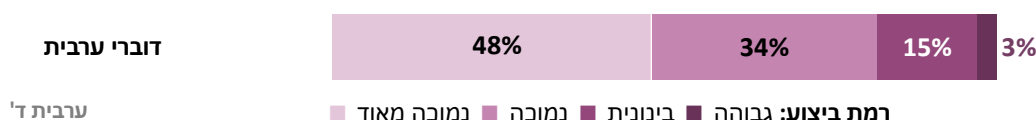
כשליש מהתלמידים (34%) סווגו לרמת הביצוע המוגדרת 'נמוכה' בהבנת הנקרא בערבית. תלמידים אלו מסוגלים לבצע פעולות רבות יותר, אף כי מוגבלות. למשל, הם מסוגלים לאתר מידע או רעיון גלוי המופיע במקטע אחד או בכמה מקטעים רצופים בטקסט, לאחזר מידע גלוי בהסתמך על פרמטרים נתונים ולהסיק קשרים לוגיים גלויים במשפט או בפסקה בעלת מבנה לשוני פשוט.

בנוסף אליהם, כשביעית מן התלמידים (15%) סווגו על סמך הישגיהם בהבנת הנקרא לרמת הביצוע המוגדרת 'בינונית'. תלמידים אלו מסוגלים, בנוסף על המתואר ברמות הביצוע הנמוכות יותר, גם להבחין בין דעה לעובדה, להסיק משמעויות של מילים בהתבסס על הקשר ברור בטקסט, להסיק קשרים לוגיים לא גלויים במשפט או בפסקה בעלי מבנה לשוני מורכב ועוד.

רק אחוזים בודדים מן התלמידים (3%) סווגו לרמת הביצוע המוגדרת 'גבוהה' בהבנת הנקרא, ורק הם – לעומת תלמידים שסווגו לרמות הביצוע הנמוכות יותר – מצליחים לבצע כראוי את מכלול הפעולות שתוכנית הלימודים בערבית מצפה מתלמידי כיתה ד' לבצען, ובכלל זה הערכת התוכן ומטרת הטקסט או עמדת המחבר, הערכת אמינות המידע שבטקסט, ייצוג של מידע ממקומות שונים בטקסט באמצעות טבלה או בתרשים, מיזוג של רעיונות מכמה טקסטים ועוד מגוון מיומנויות בהבנת הנקרא.

ממצאים אלו משקפים את חומרת המצב בנוגע לשליטה במיומנויות הבנת הנקרא בקרב דוברי הערבית.

תרשים 11: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית – כלל התלמידים

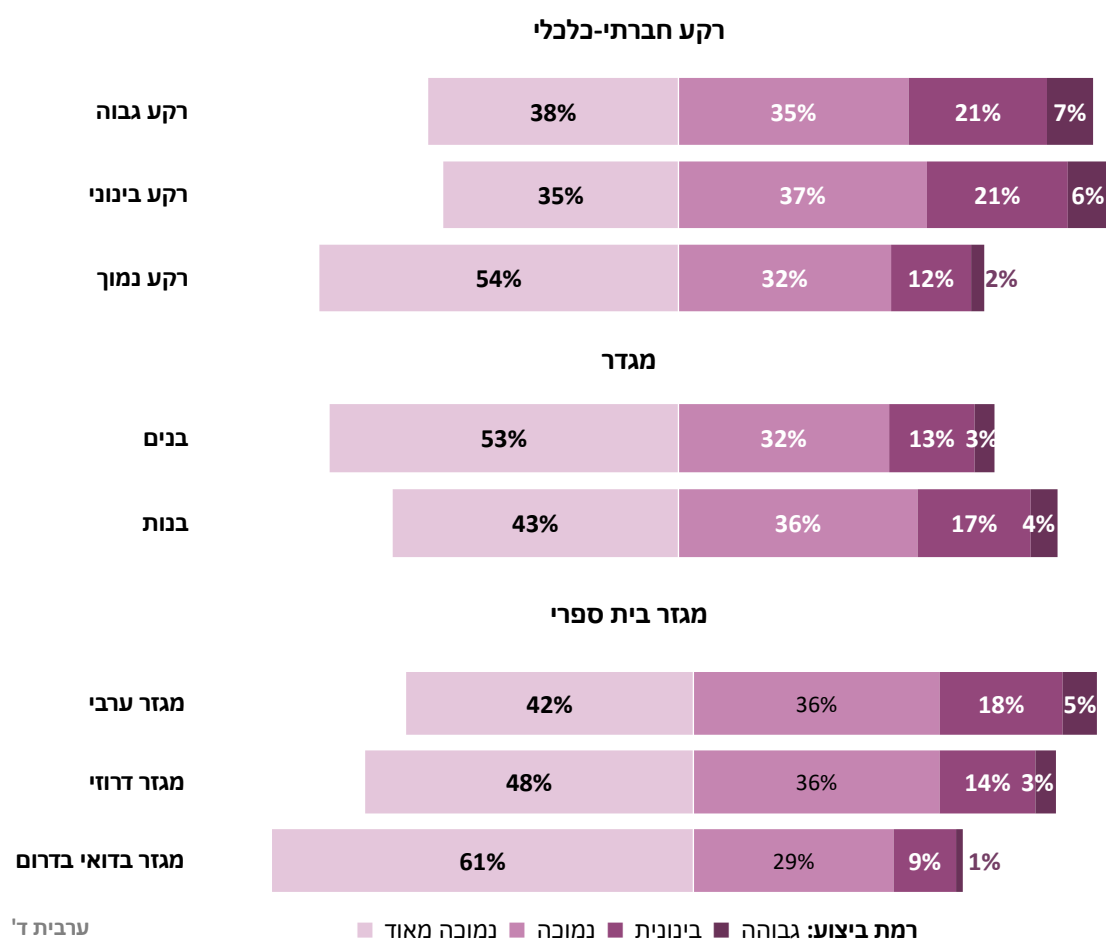
השוואת שיעורי התלמידים בכל אחת מרמות הביצוע בהבנת הנקרא בקרב תלמידים בכל קבוצת רקע חברתית-כלכלית מעידה על פערים גדולים בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך לעומת חבריהם מרקע בינוני ומרקע גבוה. למעלה ממחצית התלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך (54%) הם ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' לעומת מעט יותר משליש בקרב תלמידים מרקע בינוני (35%) ומרקע גבוה (38%). כלומר, שיעור התלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' גדול פי 1.5 בקרב תלמידים מרקע נמוך לעומת תלמידים מרקע בינוני ומרקע גבוה.

לצד זאת, כשביעית מהתלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך (14%) הם ברמת הביצוע ה-'בינונית' או ברמת הביצוע ה-'גבוהה', וזאת לעומת שיעור כפול בקרב תלמידים מרקע בינוני (27%) ומרקע גבוה (28%).

הפער הבין-מגדרי בהבנת הנקרא מתבטא בעיקר בכך ששיעור הבנים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' גדול ב-10% מהשיעור המקביל בקרב בנות (53% לעומת 43%, בהתאמה). בשאר רמות הביצוע לא נרשמו הבדלים ניכרים בין שיעורי הבנים לשיעורי הבנות.

במגזר הבדואי בדרום נרשם שיעור גבוה יותר של תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' (61%, לעומת 48% במגזר הדרוזי ו-42% במגזר הערבי), לצד שיעור נמוך יותר של תלמידים ברמות הביצוע ה-'בינונית' (9%, לעומת 14% במגזר הדרוזי ו-18% במגזר הערבי). בכל המגזרים נרשמו שיעורים נמוכים מאוד של תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' – 1% (במגזר הבדואי בדרום) ועד 5% לכל היותר (במגזר הערבי).

תרשים 12: שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית לפי רקע חברתי-כלכלי, מגדר ומגזר בית ספרי

הערה: הנתונים בתרשים אינם מסתכמים בהכרח ב-100%, שכן הם עוגלו למספרים שלמים.

אם כן, התפלגות כלל התלמידים דוברי הערבית לפי רמות הביצוע מצביעה על כך שחלקם הגדול אינם שולטים במיומנויות היסוד בהבנת הנקרא. המצב חמור בעיקר בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי נמוך (בהשוואה

לחבריהם מרקע בינוני וגבוה), בקרב תלמידים במגזר הבדואי בדרום (לעומת אלו במגזר הדרוזי ובמגזר הערבי), ובמידת מה גם בקרב בנים (לעומת בנות).

בבתי ספר במגזר הערבי ובמגזר הבדואי בדרום נרשמו פערים גדולים בשיעורי התלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' בין תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני לאלו מרקע נמוך (פערים של כ-15% ויותר) בהשוואה לפער בבתי ספר במגזר הדרוזי (כ-10%). בבתי ספר במגזר הערבי ובמגזר הבדואי בדרום נרשמו פערים גדולים בשיעורי התלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' בין בנים ובנות (פערים של כ-10%) בהשוואה לפער בבתי ספר במגזר הדרוזי (5%) (ראו לוחות נ-10 ונ-11 בנספח 3).

התבוננות על הנתונים מנקודת מבט בית ספרית

כאשר בוחנים את שיעורי התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בערבית בכל אחד מבתי הספר, מתקבלת תמונה מעניינת:

בחמישה מכל שישה בתי ספר (83%) נמצא כי לפחות רבע מן התלמידים הם ברמת הביצוע המוגדרת 'נמוכה מאוד', כאשר ביותר משתי חמישיות מבתי הספר (44%) לפחות מחצית מן התלמידים הם ברמת ביצוע זו.

מן הצד השני, בפחות מעשירית מבתי הספר (8%) שיעור התלמידים ברמת הביצוע המוגדרת 'גבוהה' עומד על 10% או יותר.

ממצאים אלו ממחישים את חומרת המצב ברמת בתי הספר, שברבים מהם שיעורים גבוהים של תלמידים ברמות הביצוע הנמוכות יותר בהבנת הנקרא בערבית, בעוד שיעורי התלמידים ברמת הביצוע הגבוהה ביותר, שיכולים לשמש דוגמא וקטר להובלת חבריהם קדימה, קטנים מאוד.

2.4. עמדות תלמידי בית הספר כלפי לימודי תחום הדעת ערבית

לעמדות התלמידים חשיבות רבה, שכן הן הבסיס לחוויית הלמידה. מחקרי הערכה בתחום החינוך בארץ ובעולם מצביעים על קשר חיובי בין עמדות התלמידים כלפי תחום הדעת לבין הישגים לימודיים בו.

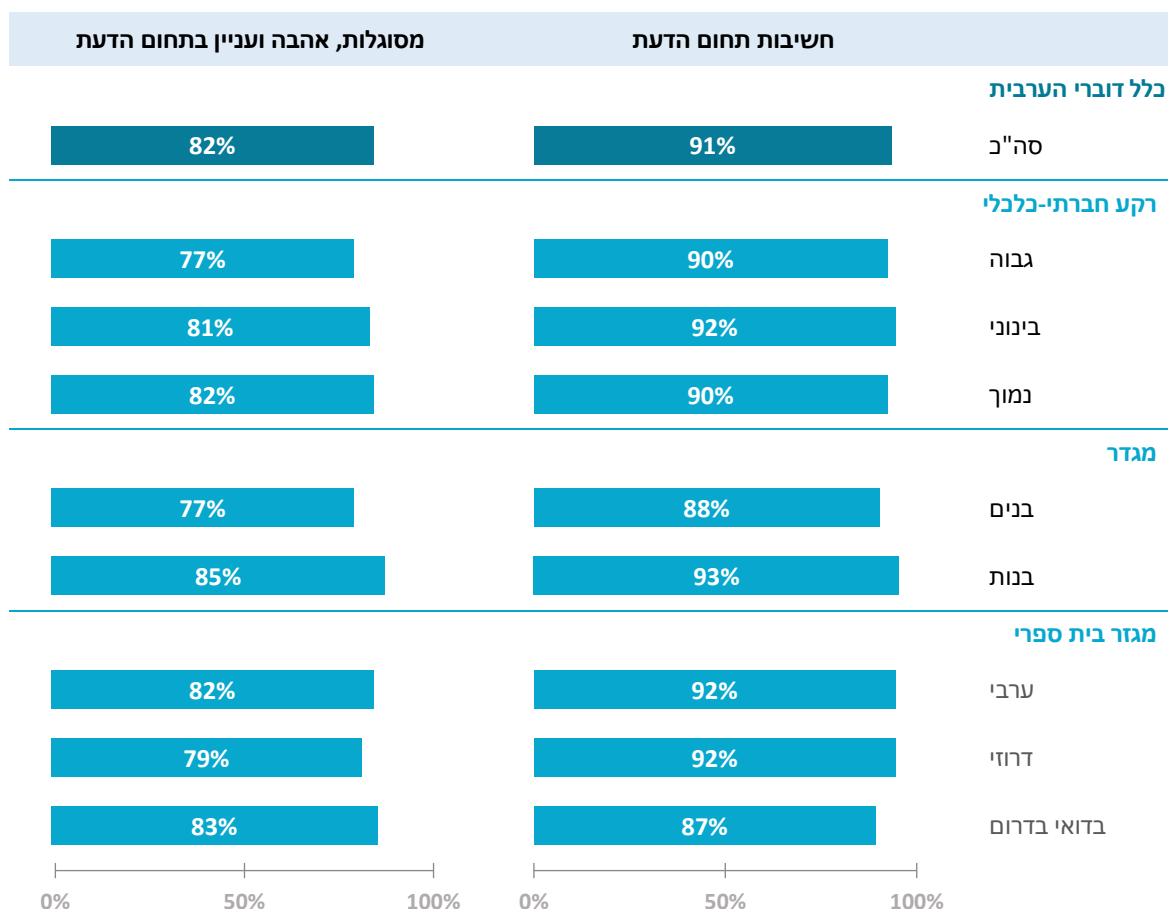
להלן שיעורי ההסכמה עם המדדים המסכמים, המשקפים את ממוצעי שיעורי התלמידים שדיווחו שהם "מסכימים מאוד" או "מסכימים" עם הנאמר בהיגדים המרכיבים אותם.

תשעה מכל עשרה תלמידי כיתות ד' דוברי ערבית (91%) מייחסים חשיבות ללימודי הערבית, ואילו כשמונה מכל עשרה תלמידי כיתות ד' (82%) מדווחים על תחושת הצלחה ומסוגלות בערבית וכן מגלים עניין בלימודי הערבית ואוהבים אותם.

שיעורי הבנות שדיווחו על עמדות חיוביות כלפי לימודי הערבית גבוהים משיעורי הבנים. הפער הבין-מגדרי עומד על כ-10% במדד תחושת מסוגלות, אהבה ועניין בלימודי הערבית (85% לעומת 77%, בהתאמה) ועל 5% במדד ייחוס חשיבות ללימודי הערבית (93% לעומת 88%, בהתאמה).

בשני המדדים לא נמצאו הבדלים ניכרים לא בין תלמידים מקבוצות רקע חברתי-כלכלי שונות וגם לא בין תלמידים בבתי ספר ממגזרים שונים.

תרשים 13: עמדות כלפי לימודי שפת אם ערבית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים

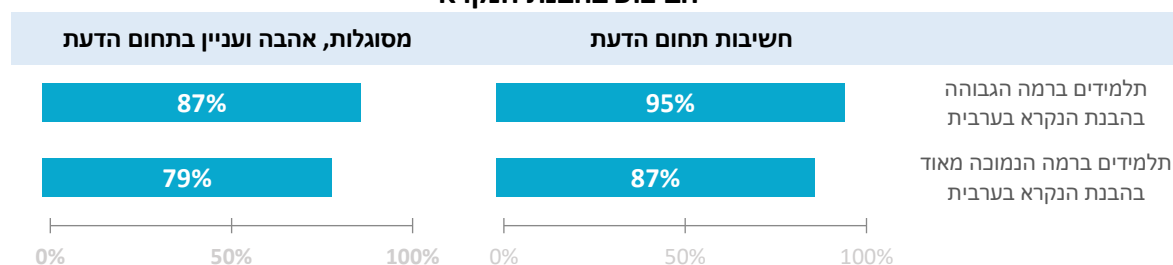
ברם, בחינה של הדיווחים בהיגדים השונים מגלה כי בקרב תלמידים מרקע חברתי-כלכלי גבוה, אהבת הקריאה והכתיבה בערבית, ההנאה מלימודי הערבית והעדפתם נמוכות יותר מתחושות אלו בקרב שאר התלמידים – קרי תלמידים מרקע חברתי-כלכלי בינוני ונמוך (פערים של כ-5% עד כ-10%, כמוצג בלוח נ-12 בנספח 5) – אך התלמידים מרקע גבוה מייחסים חשיבות פחותה ללימודי הערבית (פערים של כ-5%, כמוצג בלוח נ-12 בנספח 3).

כדי לברר אם יש קשר בין עמדות תלמידים כלפי לימודי שפת אם ערבית ובין הישגיהם בשפה הערבית, מוצגים להלן שיעורי ההסכמה במדדים המסכמים בקרב תלמידים ברמת הביצוע המוגדרת 'גבוהה' בהבנת הנקרא בערבית, בהשוואה לשיעורים המקבילים בקרב תלמידים ברמת הביצוע המוגדרת 'נמוכה מאוד'.

מן התרשים עולה כי בקרב תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' בהבנת הנקרא בערבית, שיעורי המדווחים על תחושת הצלחה ומסוגלות בשפת אם ערבית, על עניין ואהבה בלימודי השפה (87%) ועל ייחוס חשיבות ללימודי הערבית (95%) גבוהים מהשיעורים המקבילים בקרב תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' (79% ו-87%, ולפיכך הפער בכל אחד מן המדדים המסכמים עמד על 8%). ממצא זה מצביע על קשר בין עמדות לבין הישגים, אך אי אפשר להסיק ממנו על כיוון הקשר ובוודאי לא על סיבתיות.

חשוב לציין כי על פי רוב, פערי עמדות אלו כלפי לימודי הערבית בין תלמידים ברמת הביצוע ה-'גבוהה' לבין תלמידים ברמת הביצוע ה-'נמוכה מאוד' עומדים בעינם בכל פילוח של התלמידים: פילוח על רקע חברתי-כלכלי, פילוח על פי מגדר ופילוח על פי מגזר (ערבי, דרוזי או בדואי בדרום).²²

תרשים 14: עמדות כלפי לימודי שפת אם ערבית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים לפי רמת הביצוע בהבנת הנקרא

²² מגמות דומות נרשמו גם מהשוואה בין עמדות תלמידים ברמות הביצוע המוגדרות 'גבוהה' ו-'בינונית' יחד, לעומת עמדותיהם של תלמידים ברמת הביצוע המוגדרת 'הנמוכה מאוד'. השוואה זו מתבקשת נוכח שיעורם הנמוך של תלמידים דוברי ערבית ברמת הביצוע המוגדרת 'גבוהה'.

**נתוני הישגים לימודיים
בשפות אם לכיתה ד'
נספחים**

נספח 1: רמות ביצוע

הרחבה על הליך הצבת התקנים

קביעת רמות הביצוע נעשית באמצעות הליך של "הצבת תקנים" (Standard Setting), שבו נקבעות כמה נקודות חתך המבחינות בין רמות ביצוע שונות בתחום. קביעת נקודות החתך נעשית באמצעות שיפוטיות (סובייקטיביות) של מומחים בתחום הדעת, על יסוד ניסיונם ותפיסותיהם בנוגע לביצוע אופייני או מצופה של תלמידים, ובאמצעות נתונים אמפיריים שמתקבלים מביצועיהם של התלמידים בכל שאלה במבחן. לכל רמת ביצוע נלווה תיאור מילולי המגדיר ומפרט מהם הידע, המיומנויות והיכולות שתלמיד אמור להפגין כדי לסווג לרמת ביצוע זו. יש לציין כי נקודות החתך והתיאורים המילוליים של רמות הביצוע השונות הנלווים אליהן מבוססים על תוכנית לימודים, אך גם תלויים במבחן ובמה שהוא מודד. כאמור, הן תוכניות הלימודים בעברית ובערבית והן המבחנים בשפות אלו שונים זה מזה.

במסגרת הליך הצבת התקנים נשקלים רמת הקושי והמורכבות של הטקסטים ורמת הקושי של השאלות במבחן. רמת הקושי והמורכבות של טקסט נגזרות ממאפיינים שונים כגון היקפו, תוכנו, רמת המופשטות שלו, מורכבותו הלשונית ועוד. רמת הקושי של השאלות נגזרת הן מהפעולה הקוגניטיבית הנדרשת מהתלמיד לפתרון (איתור מידע, היסק, פרשנות והערכה) והן מרמת המורכבות של חלקי הטקסט שאליהם הן מתייחסות.

בשנת הלימודים תשפ"ב בוצע הליך מובנה ושיטתי של הצבת תקנים בנפרד עבור כל אחד מהמבחנים לכיתות ד': בשפת אם עברית ובשפת אם ערבית. בכל אחת משפות האם הללו נקבעו נקודות החתך על ידי ועדת מומחים שמנתה כעשרה מומחים להוראת תחום הדעת בבית הספר היסודי. עם חברי ועדת המומחים נמנו אנשי אקדמיה, מובילי הוראת תחום הדעת (בבתי ספר דוברי עברית נכללו מובילים מהמגזר הממלכתי, מהמגזר הממלכתי-דתי ומהמגזר החרדי, ובבתי ספר דוברי ערבית נכללו מובילים מהמגזרים השונים בחברה דוברת הערבית) וכן מורים המכירים היטב את תוכניות הלימודים ואת דרכי ההוראה המקובלות בבתי הספר.

תיאור בשפה הערבית של רמות הביצוע בשפת אם ערבית

مستوى الأداء القطري		وصف أداء التلاميذ في المستويات المختلفة
مستوى منخفض جداً	نجح التلاميذ وفق هذا المستوى في:	تحديد معلومات صريحة يسهل تعيينها في النصّ، بحسب الإحالة. إدراج التلاميذ وفق هذا المستوى يشير إلى صعوبة كبيرة في فهم المقروء والتي من الممكن أن تشير إلى عدم التمكن من القراءة. معدل نسبة الإجابات الصحيحة في امتحان اللغة العربية للتلاميذ في المستوى "المنخفض جداً" هو 21%.
	مستوى منخفض	نجح التلاميذ في المستوى المنخفض في تنفيذ جميع ما ورد في المستوى المنخفض جداً بالإضافة إلى: أ. تحديد معلومات أو أفكار صريحة من فقرة واحدة أو أكثر في النصّ. ب. تنظيم معلومات صريحة بالاعتماد على معايير مُعطاة. ج. استنتاج العلاقات المنطقية الصريحة في جملة أو فقرة ذات مبنى لغوي بسيط. معدل نسبة الإجابات الصحيحة في امتحان اللغة العربية للتلاميذ في المستوى "المنخفض" هو 48%.
مستوى متوسط	نجح التلاميذ في المستوى المتوسط في تنفيذ جميع ما ورد في المستوى المنخفض بالإضافة إلى:	أ. تمييز الهدف من مركبات نصية (جدول، رسم توضيحي، نصّ مُرفق) إستناداً إلى خيارات مُعطاة. ب. استنتاج معنى كلمة أو تعابير بالاعتماد على السياق. ج. التمييز بين الرأي أو الحقيقة. د. استنتاج أفكار مركزية غير مصرّح بها في النصّ. هـ. استنتاج العلاقات المنطقية الخفية في جملة أو فقرة ذات مبنى لغوي مركّب. و. مقارنة بين أفكار أو بين وقائع بالاعتماد على معايير مُعطاة. معدل نسبة الإجابات الصحيحة في امتحان اللغة العربية للتلاميذ في المستوى "المتوسط" هو 67%.
	مستوى عالي	نجح التلاميذ في المستوى العالي في تنفيذ جميع ما ورد في المستوى المتوسط بالإضافة إلى: أ. استرجاع معلومات من مواضيع مختلفة في النصّ وتنظيمها في جدول أو مُخطّط. ب. بلورة تفسيرات معيّنة بالاعتماد على النصّ. ج. تطبيق أفكار وردت في النصّ في سياقات حياتية مختلفة. د. دمج بين معلومات أو أفكار من نصين أو أجزاء مختلفة من النصّ. هـ. تقييم الشخصيات ومميّزاتها. و. تقييم مضمون النصّ وهدفه و\ أو موقف الكاتب. ز. تقييم مصداقية المعلومات. ح. تشكيل موقف شخصي والتعبير عنه بالاعتماد على النصّ. معدل نسبة الإجابات الصحيحة في امتحان اللغة العربية للتلاميذ في المستوى "العالي" هو 81%.

נספח 2: פירוט נתוני הערכה חיצונית בשפת אם עברית, תשפ"ב

אחוז התשובות הנכונות במבחן בעברית

לוח נ-1: אחוז תשובות נכונות במבחן ההישגים בשפת אם עברית

מספר נבחנים	אחוז תשובות נכונות	
כלל דוברי העברית		
סך הכול	64119	71%
רקע חברתי-כלכלי		
גבוה	32405	75%
בינוני	21964	69%
נמוך	9596	60%
מגדר		
בנים	31108	69%
בנות	33011	73%
פיקוח בית ספרי		
ממלכתי	46588	70%
ממלכתי-דתי	17531	72%
תלמידים עם צרכים מיוחדים		
עולים	212	40%
משולבים	6320	44%

נתוני כלל דוברי העברית והפילוחים העיקריים (רקע חברתי-כלכלי, מגדר ופיקוח) מחושבים ללא נתוניהם של התלמידים עם צרכים מיוחדים

ממוצע הציון הכולל וציוני האחוזונים

לוח נ-2: פירוט נתונים בסולם רב-שנתי עבור דוברי עברית

מספר נבחנים	ציון ממוצע	סטיית תקן	ציון אחוזון 5	ציון אחוזון 10	ציון אחוזון 25	ציון אחוזון 50	ציון אחוזון 75	ציון אחוזון 90	ציון אחוזון 95
כלל דוברי העברית									
סך הכול	64119	300	50	215	238	273	303	357	375
רקע חברתי-כלכלי									
גבוה	32405	310	46	233	254	284	311	364	381
בינוני	21964	297	49	214	236	270	299	353	370
נמוך	9596	278	55	179	208	246	284	339	356
מגדר									
בנים	31108	294	50	206	232	268	298	351	369
בנות	33011	305	49	222	244	278	307	362	381
פיקוח בית ספרי									
ממלכתי	46588	299	50	213	237	272	302	356	373
ממלכתי-דתי	17531	303	49	219	242	276	305	360	379
תלמידים עם צרכים מיוחדים									
עולים	212	234	62	127	150	193	242	308	328
משולבים	6320	244	61	134	164	207	247	317	335

נתוני כלל דוברי העברית והפילוחים העיקריים (רקע חברתי-כלכלי, מגדר ופיקוח) מחושבים ללא נתוניהם של התלמידים עם צרכים מיוחדים

ממוצע הציון הכולל בפילוחים עיקריים בבתי ספר לפי סוג הפיקוח

לוח נ-3: מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן בסולם רב-שנתי – דוברי עברית בחלוקה לסוג הפיקוח הבית ספרי

דוברי עברית פיקוח ממלכתי-דתי			דוברי עברית פיקוח ממלכתי		
מספר נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	מספר נבחנים	ממוצע	סטיית תקן
רקע חברתי-כלכלי					
גבוה	24940	309	46	314	47
בינוני	14828	295	49	300	48
נמוך	6702	275	56	283	52
מגדר					
בנים	22636	293	50	297	50
בנות	23952	304	50	309	48
קבוצות תלמידים					
עולים	157	229	63	-	-
משולבים	4599	244	62	243	57

אם מספרם הכולל של המשיבים קטן מ-100 נתוניהם אינם מדווחים

התפלגות התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בעברית בפילוחים עיקריים ובבתי ספר לפי סוג הפיקוח

לוח נ-4: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בעברית

רמת ביצוע בהבנת הנקרא בעברית				
	נמוכה	בינונית-נמוכה	בינונית-גבוהה	גבוהה
כלל דוברי העברית				
סך הכול	26%	12%	19%	43%
רקע חברתי-כלכלי				
גבוה	19%	12%	19%	50%
בינוני	29%	13%	19%	39%
נמוך	43%	13%	17%	27%
מגדר				
בנים	29%	13%	19%	39%
בנות	23%	12%	19%	46%
פיקוח בית ספרי				
ממלכתי	27%	13%	19%	42%
ממלכתי-דתי	24%	11%	18%	46%

לוח נ-5: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בעברית – בחלוקה לפי סוג הפיקוח הבית ספרי

דוברי עברית פיקוח ממלכתי-דתי				דוברי עברית פיקוח ממלכתי			
רמת ביצוע בהבנת הנקרא בעברית							
גבוהה	בינונית-גבוהה	בינונית-נמוכה	נמוכה	גבוהה	בינונית-גבוהה	בינונית-נמוכה	נמוכה
רקע חברתי-כלכלי							
55%	18%	11%	16%	49%	19%	12%	20%
43%	19%	12%	26%	37%	19%	14%	30%
31%	18%	13%	38%	26%	17%	13%	44%
מגדר							
42%	18%	12%	27%	38%	19%	13%	30%
50%	19%	11%	21%	45%	19%	12%	24%

שיעורי הסכמה עם המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם

לוח נ-6: עמדות כלפי לימודי שפת אם עברית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים ובהיגדים

מדד/היגד	סה"כ	רקע חברתי-כלכלי				מגדר		פיקוח בית ספרי	
		דוברי עברית	גבוה	בינוני	נמוך	בנים	בנות	ממלכתי	ממלכתי-דתי
המדד המסכם: מסוגלות, אהבה ועניין בתחום הדעת		62%	63%	61%	61%	57%	68%	63%	61%
מסוגלות	אני מסוגל לכתוב טקסטים בעברית תקינה (נכונה)	61%	64%	59%	56%	58%	64%	62%	59%
	בדרך כלל אני מצליח בלימודי העברית	75%	78%	73%	68%	73%	76%	75%	73%
אהבה ועניין בתחום הדעת	אני אוהב לקרוא ספרים בעברית ועיתונים בעברית	62%	64%	61%	57%	58%	65%	59%	68%
	אני אוהב לכתוב סיפורים וחיבורים בעברית	51%	52%	49%	49%	40%	60%	50%	52%
	שיעורי עברית מעניינים אותי	62%	60%	62%	66%	55%	68%	64%	57%
	אני נהנה ללמוד עברית	64%	63%	64%	69%	56%	72%	66%	60%
המדד המסכם: חשיבות תחום הדעת		85%	85%	85%	85%	82%	87%	86%	83%
חשוב לי ללמוד עברית	הצלחה בלימודי עברית תסייע לי בעתיד (בלימודים או בעבודה)	82%	83%	81%	80%	79%	85%	83%	80%
	חשוב לי לדבר עברית תקינה (נכונה)	87%	86%	87%	87%	85%	88%	87%	86%
		86%	86%	86%	87%	83%	90%	88%	82%

נספח 3: פירוט נתוני הערכה חיצונית בשפת אם ערבית, תשפ"ב

אחוז התשובות הנכונות במבחן בערבית

לוח נ-7: שיעור התשובות הנכונות במבחן ההישגים בשפת אם ערבית

מספר נבחנים	אחוז תשובות נכונות	
כלל דוברי הערבית		
23028	39%	סך הכול
רקע חברתי-כלכלי		
1370	44%	גבוה
6624	46%	בינוני
15004	36%	נמוך
מגדר		
10985	36%	בנים
12043	42%	בנות
מגזר בית ספרי		
14027	42%	ערבי
2034	39%	דרוזי
5984	32%	בדואי בדרום
תלמידים משולבים		
2181	22%	משולבים

נתוני כלל דוברי הערבית והפילוחים העיקריים (רקע חברתי-כלכלי, מגדר ומגזר) מחושבים ללא נתוניהם של התלמידים המשולבים

ממוצע הציון הכולל וציוני האחוזונים

לוח נ-8: פירוט נתונים בסולם רב-שנתי עבור דוברי ערבית

מספר נבחנים	ציון ממוצע	סטיית תקן	ציון 5 אחוזון	ציון 10 אחוזון	ציון 25 אחוזון	ציון 50 אחוזון	ציון 75 אחוזון	ציון 90 אחוזון	ציון 95 אחוזון
כלל דוברי הערבית									
סך הכול	23028	300	50	214	237	272	305	334	357
רקע חברתי-כלכלי									
גבוה	1370	311	48	234	252	283	314	344	367
בינוני	6624	315	46	235	257	290	319	347	369
נמוך	15004	292	50	203	230	265	298	327	350
מגדר									
בנים	10985	293	52	197	226	264	298	329	352
בנות	12043	307	47	226	247	280	311	339	362
מגזר בית ספרי									
ערבי	14027	308	47	228	250	281	311	340	363
דרוזי	2034	302	46	223	244	276	306	334	356
בדואי בדרום	5984	281	53	179	214	251	289	319	340

תלמידים עם צרכים מיוחדים									
משולבים	2181	254	57	120	176	222	259	292	322
נתוני כלל דוברי הערבית והפילוחים העיקריים (רקע חברתי-כלכלי, מגדר ומגזר) מחושבים ללא נתוניהם של התלמידים עם צרכים מיוחדים									
	339								

ממוצע הציון הכולל בפילוחים עיקריים בבתי ספר לפי מגזר בית ספרי

לוח נ-9: מספר נבחנים, ממוצע וסטיית תקן בסולם רב-שנתי – דוברי ערבית בחלוקה למגזר בית ספרי

דוברי ערבית מגזר ערבי			דוברי ערבית מגזר דרוזי			דוברי ערבית מגזר בדואי בדרום		
מספר נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	מספר נבחנים	ממוצע	סטיית תקן	מספר נבחנים	ממוצע	סטיית תקן
רקע חברתי-כלכלי								
גבוה	1304	312	47	-	-	-	-	-
בינוני	4599	320	45	312	46	1028	300	48
נמוך	8107	301	47	297	44	4943	277	53
מגדר								
בנים	6691	302	48	297	46	2873	271	56
בנות	7336	314	45	307	44	3111	291	48
קבוצות תלמידים								
משולבים	1315	260	53	249	55	509	239	63

אם מספרם הכולל של המשיבים קטן מ-100 נתוניהם אינם מדווחים

התפלגות התלמידים ברמות הביצוע בהבנת הנקרא בפילוחים עיקריים ובבתי ספר לפי מגזר

לוח נ-10: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בערבית

רמת ביצוע בהבנת הנקרא בערבית				
	נמוכה מאוד	נמוכה	בינונית	גבוהה
כלל דוברי הערבית				
סך הכול	48%	34%	15%	3%
רקע חברתי-כלכלי				
גבוה	38%	35%	21%	7%
בינוני	35%	37%	21%	6%
נמוך	54%	32%	12%	2%
מגדר				
בנים	53%	32%	13%	3%
בנות	43%	36%	17%	4%
מגזר בית ספרי				
ערבי	42%	36%	18%	5%
דרוזי	48%	36%	14%	3%
בדואי בדרום	61%	29%	9%	1%

לוח נ-11: חלוקה לרמות ביצוע בהבנת הנקרא בערבית – בחלוקה לפי מגזר בית ספרי

דוברי ערבית מגזר בדואי בדרום				דוברי ערבית מגזר דרוזי				דוברי ערבית מגזר ערבי			
רמת ביצוע בהבנת הנקרא בערבית											
נמוכה מאוד	נמוכה	בינונית	גבוהה	נמוכה מאוד	נמוכה	בינונית	גבוהה	נמוכה מאוד	נמוכה	בינונית	גבוהה
רקע חברתי-כלכלי											
גבוה	37%	36%	21%	7%	-	-	-	גבוה	37%	36%	21%
בינוני	32%	38%	23%	7%	41%	37%	19%	4%	46%	15%	2%
נמוך	48%	35%	14%	3%	52%	35%	11%	2%	64%	8%	1%
מגדר											
בנים	47%	35%	15%	4%	50%	36%	12%	2%	67%	25%	1%
בנות	37%	37%	20%	6%	45%	36%	16%	3%	56%	32%	1%

אם מספרם הכולל של המשיבים קטן מ-100 נתונים אינם מדויקים

שיעורי הסכמה עם המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם

לוח נ-12: עמדות כלפי לימודי שפת אם ערבית – שיעורי הסכמה במדדים המסכמים ובהיגדים

סה"כ		רקע חברתי-כלכלי			מגדר		מגזר בית ספרי		מדד/היגד	
דוברי ערבית	גבוה	בינוני	נמוך	בנים	בנות	ערבי	דרוזי	בדואי בדרום		
המדד המסכם: מסוגלות, אהבה ועניין בתחום הדעת										
מסוגלות	79%	76%	78%	79%	74%	83%	79%	76%	80%	אני מסוגל לכתוב טקסטים בערבית תקינה ונכונה
	84%	86%	86%	83%	82%	86%	85%	85%	82%	בדרך כלל אני מצליח בלימודי הערבית
אהבה ועניין בתחום הדעת	85%	80%	85%	86%	80%	89%	86%	81%	85%	אני אוהב לקרוא ספרים בערבית
	77%	69%	75%	79%	71%	82%	76%	72%	82%	אני אוהב לכתוב חיבורים בערבית
	78%	71%	76%	79%	74%	81%	77%	73%	82%	מקצוע הערבית הוא אחד המועדפים עליי בבית הספר
	87%	81%	87%	88%	83%	91%	88%	86%	85%	אני נהנה ללמוד ערבית
המדד המסכם: חשיבות תחום הדעת										
	90%	88%	91%	89%	87%	92%	91%	91%	86%	הצלחה בלימודי ערבית תסייע לי בעתיד (בלימודים או בעבודה)
	92%	93%	93%	91%	89%	94%	93%	93%	88%	חשוב להורים שלי שאשלוט בשפה הערבית
	90%	90%	92%	90%	87%	93%	92%	91%	86%	חשוב לי ללמוד ערבית